

Ekumenická
akademie

Když korporace žalují státy

Arbitrážní doložka ISDS
odmítá zemřít a vrací se jako ICS

České vydání připravila Ekumenická akademie za podpory Nadace Rosy Luxemburgové v roce 2016.

EDITOR: Jan Májíček

PŘEKLAD: Adam Bartoš

Anglické vydání :

AUTHOR: Pia Eberhardt (Corporate Europe Observatory)

EDITOR: Katharine Ainger

DESIGN AND ILLUSTRATIONS: Brigitte Vos, www.vosviscom.nl

Published by Corporate Europe Observatory (CEO), Association Internationale de Techniciens, Experts et Chercheurs (AITEC), Attac Austria, Campact, ClientEarth, Ecologistas en acción, Forum Umwelt & Entwicklung, Instytut Globalnej Odpowiedzialności (IGO), PowerShift, Seattle to Brussels Network (S2B), Traidcraft, Transnational Institute (TNI), Umanotera, Védegylet, Vrijschrift, War on Want, 11.11.11.

Březen 2016 (doplňené vydání)

Obsah

Co je ISDS? Shrnutí	5
Kapitola 1 Úvod	9
Kapitola 2 Když korporace žalují státy	11
Kapitola 3 ISDS s novým jménem: ICS – nový návrh EU na ochranu práv investorů v rámci obchodních dohod	17
Kapitola 4 TTIP, CETA, ISDS, ICS: různé názvy, ta samá korporátní agenda	29
Kapitola 5 Závěr: 7 důvodů, proč odmítnou a zrušit privilegia korporací	35
Příloha: Dábel je v ISDS ukryt v detailu	36
Poznámky	41

Co je ISDS?

Shrnutí

Během posledních dvou let zažíváme po celé Evropě řadu kontroverzí okolo dříve neznámé součásti mezinárodních obchodních dohod, která hýbe veřejností, politiky i médií. Jedná se o systém „urovnávání sporů mezi investorem a státem“, s anglickou zkratkou ISDS.

ISDS je součástí tisíců mezinárodních dohod. Firmám umožňuje žalovat vlády, mají-li pocit, že politická opatření – včetně takových, která mají chránit veřejné zdraví nebo životní prostředí – poškozují jejich zisky. Takovéto žaloby obcházejí domácí soudy a jsou projednávány před mezinárodními arbitrážními tribunály složenými například ze tří soukromých právníků, kteří rozhodují o tom, jestli dostane přednost soukromý zisk nebo zájem veřejnosti. Po celém světě již tyto tribunály přisoudily velkému byznysu miliardy dolarů z kapes daňových poplatníků – často jako kompenzaci za opatření ve veřejném zájmu.

Návrh Evropské komise zahrnout tento legální systém posilující korporace do jednání o obchodní dohodě se Spojenými státy, o takzvaném „Obchodním a investičním partnerství“ (s anglickou zkratkou TTIP), vyvolal masový odpor veřejnosti: 97 % z rekordních 150 000 účastníků veřejného dotazníku odmítlo tato korporátní privilegia. Vlna kritiky se také zvedla v členských státech EU a v Evropském parlamentu. ISDS se stalo „nejtoxictější zkratkou v Evropě“, jak se vyjádřila komisařka EU pro obchod, Cecilia Malmströmová.

Ve snaze uniknout enormnímu odporu vyvolaném ISDS přišla Evropská komise s novým označením, když na podzim roku 2015 zveřejnila upravený návrh pro veškerá probíhající i budoucí jednání o investičních dohodách včetně TTIP. Namísto „starého“ systému ISDS komise přislíbila „nový“ a údajně nezávislý systém, který má chránit právo vlád na regulace: takzvaný „Systém investičních soudů“ (se zkratkou ICS).

Z analýzy této zprávy vyplývá, že navrhovaný systém ICS by neznamenal konec ISDS. Právě naopak, tisícům firem by umožnil obcházet právní systémy jednotlivých států a žalovat vlády před paralelně fungujícími tribunály, pakliže by příslušné zákony a regulace ohrozily jejich schopnost vytvářet zisky. Systém ICS by otevřel cestu pro vyplacení miliardových kompenzací z peněz daňových poplatníků ve prospěch velkého byznysu. Jeho následkem by mohlo dojít k zablokování žádoucích opatření pro ochranu obyvatel a planety. Zároveň hrozí permanentním uvázáním členských států EU do nespravedlnosti režimu ISDS.

Krátce řečeno: navrhovaný „nový“ systém ICS je ISDS přicházející ze záhrobí. Je to ISDS v podobě zombie.

Hlavní zjištění:

1. **Za posledních dvacet let raketově vzrostl počet případů sporů mezi investorem a státem, stejně jako celková suma peněz, které byly předmětem těchto sporů.** V roce 1995 se jednalo o tři známé probíhající spory, nyní toto číslo vystoupalo na bezmála 700 případů a v roce 2015 dosáhlo absolutního rekordu – 70 nově započatých investorských žalob. Rovněž dramaticky vzrostl obnos dotčených peněz, kdy v jednom případě dosáhla výše kompenzace těžko uvěřitelných 50 miliard dolarů. Hlavními vítězi těchto sporů byly velké korporace a bohatí jednotlivci.
2. **V posledních dvou desetiletích jsme byli svědky miliardových žalob investorů proti újmám na korporátních ziscích údajně způsobených opatřeními vlád ve veřejném zájmu.** V zemích po celém světě byla takto napadána protikuřácká legislativa, zákazy toxických chemikálií, protidiskriminační zákony, opatření pro finanční stabilitu, omezování špinavých těžebních praktik a mnohé další kroky vlád. Jeden z právníků, hájící v těchto sporech vlády, nazval mezinárodní obchodní dohody, které poskytují právní základ těmto sporům, „zbraněmi hromadného právního ničení“.

3. **„Nová“ verze ISDS (pod značkou ICS), předkládaná EU, je stejným nebezpečím pro demokracii, zákony ve veřejném zájmu a veřejné finance jako starší verze, obsažená například ve smlouvě mezi EU a Singapurem.** Ponecháme-li stranou některá procedurální vylepšení – širší proces výběru rozhodců, posílení etických pravidel a ustanovení odvolací instance – obsahuje tato přejmenovaná verze v zásadě ty samé investorské výsady, často se stejnými formulacemi jako v textu obchodní dohody EU-Singapur.
4. **Nový návrh EU nadále dává prostor investorům, aby právně napadali nediskriminační a zákonná opatření na ochranu zdraví, životního prostředí a jiných sfér veřejného zájmu,** jelikož obsahuje ty samé dalekosáhlé investorské pravomoci, které využívají firmy jako Philip Morris (který žaloval Uruguay za opatření na kontrolu tabákových výrobků) nebo společnost TransCanada (která oznámila, že hodlá žalovat USA o 15 miliard dolarů kvůli odmítnutí kontroverzního ropovodu Keystone XL).
5. **Podle nového návrhu EU by mohlo docházet k vyplácení miliard dolarů z peněz daňových poplatníků korporacím, a to i za ušlé budoucí zisky, které tyto korporace potenciálně mohly vydělat** (jako se stalo v případě Libye, která byla donucena zaplatit 905 milionů amerických dolarů firmě, která investovala pouze 5 milionů dolarů). Státům by také mohlo být nařizováno platit kompenzace za nové zákony a regulace ve veřejném zájmu. Formulace z návrhu EU o garanci práva na regulace nechrání vlády států před těmito potenciálně likvidačními nároky.
6. **Návrh EU zvyšuje riziko nákladných žalob proti opatřením ve veřejném zájmu, neboť investorům garantuje pravděpodobně ještě více práv než mnohé stávající obchodní dohody,** které již vedly ke stovkám investorských žalob po celém světě:
 - a) Ochranou „*legitimních očekávání*“ v rámci klauzule o „rovném a spravedlivém přístupu“ riskuje EU, že tímto způsobem kodifikuje velmi širokou interpretaci této klauzule a vytvoří tak „právo“ na stabilní regulatorní prostředí. To by investorům poskytlo silnou zbraň v boji proti regulatorním změnám, i kdyby byly zaváděny na základě nových poznatků a demokratické volby.
 - b) Tento typ rizikové *zastřešující klauzule* navrhovaný EU by povýšil všechny psané smlouvy státu týkající se investic na úroveň mezinárodního práva a znásobil by tak riziko nákladných žalob. Tato klauzule není součástí dohody CETA mezi EU a Kanadou, protože, jak se zdá, ji Kanada odmítla jako příliš rizikovou.
7. **Pokud by navrhovaná dohoda TTIP mezi USA a EU obsahovala takto navrhovaná práva investorů, násobily by se tím závazky a finanční rizika pro členské státy EU a dalece by překračovaly úroveň danou ostatními dohodami, pod kterými jsou nyní tyto státy podepsány:** v rámci TTIP by mohlo přímým žalobám amerických investorů čelit dalších 19 států EU (ve srovnání s 9, které nyní mají investiční dohodu s USA); TTIP by pokryla o 99 procent více investic v EU pocházejících z USA (dnes je to podle existujících dohod pouze jedno procento); a dále by více než 47 000 společností nově získalo pravomoc žalovat státy (ve srovnání s dnešními 45 000). TTIP by mohla vyvolat zahájení téměř 900 žalob amerických investorů proti členským státům EU (v porovnání s 9 podle existujících dohod).
8. **Podle nového návrhu EU budou moci nadnárodní společnosti dokonce žalovat své vlastní vlády –** tím, že investici provedou přes dceřinnou společnost ze zahraničí nebo požádají o podání žaloby zahraničního akcionáře. Toto nebezpečí je v kontextu TTIP velmi reálné, s přihlédnutím k faktu, že američtí vlastníci drží v EU cenné papíry v hodnotě 3.5 trilionu dolarů. Těžko najít nějakou „evropskou“ společnost, která by neměla „amerického“ investora, který je v pozici, aby v rámci TTIP žaloval Evropskou unii nebo některý z jejích členských států.
9. **Návrh EU o právech investorů poskytuje dobře pokrytý způsob, jak vytvářet nátlak na tvůrce politiky a potenciálně tak neutralizovat žádoucí politická opatření.** Již nyní jsou známy případy, kdy byla opatření na ochranu zdraví a životního prostředí zrušena, odsunuta nebo jinak upravena podle přání korporací z důvodu nákladných žalob nebo hrozby právními kroky. Kanada a Nový Zéland například oddálily protikuřácké zákony kvůli hrozbě žalob od investora Big Tobacco.

10. **Proces urovnávání sporů navrhovaný EU není právně nezávislý, ale dopředu nadržuje investorům.** Jelikož právo žalovat mají pouze investoři, je zde pobídka pro arbitrážní rozhodčí (v návrhu EU nově nazvané „soudci“), aby stranili investorům, neboť tak v budoucnu získají více případů, výplat a prestiže. Restriktivní kritéria výběru, absence přestávek ve výkonu činnosti a mezery v navrhovaných etických pravidlech pro rozhodce dávají také vzniknout obavám, že tribunály budou obsazovány těmi samými soukromými právníky, kteří se nyní podílejí na boomu investičních arbitráží a expandují svůj byznys – budou-li tito rozhodci povzbuzovat investory k podávání žalob a velkoryse interpretovat investiční právo, aby vytvořili půdu pro další žaloby.

Kapitola 1

Úvod

„Pokud byste chtěli přesvědčit veřejnost, že mezinárodní obchodní smlouvy jsou způsobem, jak nechat nadnárodní společnosti bohatnout na úkor obyčejných lidí, tak uděláte následující: darujete zahraničním firmám zvláštní pravomoc požadovat před tajnými tribunály složenými z tučně placených korporátních právníků kompenzaci, kdykoli vláda například odsouhlasí zákon proti kouření, na ochranu životního prostředí nebo třeba na odvrácení jaderné katastrofy. Přesně toto ovšem tisíce obchodních a investičních smluv za poslední půlstoletí dělá – skrze proceduru známou jako urovnávání sporů mezi investorem a státem neboli ISDS.“

Tímto způsobem časopis *The Economist* na podzim 2014 představil svým čtenářům dříve neznámou součást mezinárodních obchodních smluv, tuto „zvláštní výsadu, kterou zneužívají mnohé nadnárodní společnosti“, jak to formuloval časopis.¹ Klauzule ISDS poskytují zahraničním firmám pravomoc žalovat země, ve kterých investují, za použití zvláštních mezinárodních tribunálů, jež rozhodují o kompenzacích ve výši miliard dolarů. Například energetický gigant Vattenfall požaduje po Německu 4.7 miliardy euro za postupný ústup od jaderné energie. Developerská firma TransCanada, zabývající se transportními systémy paliv, před nedávnem oznámila záměr žalovat USA o 15 miliard dolarů kvůli zamítnutí kontroverzního ropovodu Keystone XL.

V době publikování zmíněného článku museli lidé z okruhu byznysu a obchodní vyjednávači značně znervóznět. ISDS je zcela klíčovou součástí mnohých probíhajících jednání o obchodu, a jestliže jeden z nevlivnějších mediálních hlasů volného obchodu, týdeník *Economist*, nepřichází s podporou, tak to s ISDS musí být opravdu špatné. Na základě masivního odporu veřejnosti se z čtyř písmenek „ISDS“ skutečně stala „nejtoxičtější zkratka v Evropě“, jak se vyjádřila šéfkyně obchodu EU, Cecilia Malmströmová.²

Těžko najít druhý takový mechanismus řešení sporů, který by byl stejně jednostranný.

Nositel Nobelovy ceny za ekonomii, Joseph Stiglitz, o ISDS³

Nebylo tedy velkým překvapením, že rok poté, na podzim 2015 již Malmströmová nemluvila o ISDS, když představovala revidovaný návrh pro stávající a budoucí jednání EU o obchodu, včetně navrhované smlouvy TTIP mezi EU a USA. Namísto „starého“ systému ISDS přislíbila Malmströmová „nový“ a údajně nezávislý systém, který podle jejího vyjádření bude garantovat vládám právo na regulace: Systém investičních soudů neboli ICS.

Tento systém zahrnuje několik tribunálů, které budou rozhodovat spory investorů a států v rámci smluv jako je TTIP a později by mohly být nahrazeny jakýmsi světovým nejvyšším soudem pro korporace, využitelným pro veškeré obchodní dohody („multilaterální investiční soud“), který Malmströmová navrhuje vytvořit v střednědobém horizontu, zatímco EU bude zároveň jednat o množství dalších bilaterálních dohod.

Je ovšem kromě změny toxické zkratky tento „nový“ systém ICS natolik odlišný od tolik kritizovaného „starého“ systému ISDS? Skutečně chrání životní prostředí, zdraví a ostatní rozhodnutí ve veřejném zájmu před útoky investorů? Opravdu zavádí spravedlivý a nezávislý systém řešení sporů?

Naše analýza ukazuje, že výroky o tom, jak navrhovaný systém ICS vyřeší problémy se starým systémem ISDS, nejsou ničím než prázdnou rétorikou. Současný přístup EU k otázce práv investorů neznamena konec ISDS. Právě naopak: v důsledku současných návrhů by firmy nadále měly možnost obcházet právní systémy jednotlivých zemí a žalovat státy před paralelně fungujícími tribunály v případě, že regulace omezí jejich možnosti tvořit zisky. Nadále je umožněno, aby miliardy z peněz daňových poplatníků byly vypláceny velkému byznysu. Stále je zde riziko neutralizace žádoucích politických opatření na ochranu lidí a planety. Také trvá hrozba zakonzervování členských států EU v nespravedlnostech režimu ISDS, neboť z něj jakožto ze součásti větších obchodních dohod bude prakticky nemožné odstoupit, zvláště pokud dojde k vytvoření multilaterálního investičního soudu, jak prosazuje Evropská komise. Krátce řečeno, „nový“ navrhovaný systém ICS je ve skutečnosti politicky neudržitelný systém ISDS navrátilivší se z hrobu.

Je nejvyšší čas, aby si občané, publicisté a tvůrci politiky uvědomili, že EU nevyřešila ani jeden z fundamentálních problémů, které vyvolaly dalekosáhlý odpor veřejnosti proti ISDS. Její poslední návrh ohledně ochrany investic je stejně nebezpečný pro daňové poplatníky,

politiku ve veřejném zájmu i demokracii jako „starý“ systém ISDS – a dalo by se říci, že je ještě nebezpečnější. Neměl by tedy pro něj být místo v jakýchkoliv mezinárodních dohodách EU. Jedná se o návrh, jež by měl každý odmítnout.

Pokud někdo tvrdí, že systém ISDS je mrtvý, tak se mi vybaví zombie film, protože vidím, jak ISDS prochází všemi těmito návrhy.

Profesor Gus Van Harten, právnická škola Osgoode Hall⁴

Kapitola 2

Když korporace žalují státy

Po havárii jaderné elektrárny ve Fukušimě se německá vláda rozhodla pro postupné odstoupení od jaderné energie. Uruguay zavedla varování zabírající velkou plochu cigaretové krabičky, aby odradila od kouření. Co mají tato politická rozhodnutí společného? Spojuje je to, že obě se stala terčem žalob firem, které je považují za škodlivé pro své zisky. Tyto firmy ovšem rozhodnutí nenapadají před příslušnými soudy v daných zemích, ale žalují vlády u mezinárodních tribunálů nakloněných byznysu. Za posledních 20 let přisoudily tyto pseudo-soudy velkému byznysu na kompenzacích závratné sumy. Ty byly vyplaceny z kapes daňových poplatníků a často jako kompenzace ze demokraticky vytvořené zákony na ochranu životního prostředí, veřejného zdraví nebo adekvátních sociálních podmínek.

Právní základ těchto sporů mezi investory a státy tvoří přes 2 500 mezinárodních dohod o obchodu a investicích, které jsou nyní mezi státy uzavřené.⁵ Tyto smlouvy propůjčují zahraničním investorům rozsáhlé pravomoci, včetně podivuhodné výsady státy žalovat ihned před mezinárodními tribunály, aniž by nejprve proběhla právní procedura před místními soudy. Společnosti mohou požadovat kompenzace za kroky hostitelských vlád, jež údajně poškodily jejich investice, buďto přímo, například skrze expropiaci, nebo nepřímo na základě regulací v podstatě jakéhokoli druhu. Navíc mohou požadovat nejen peníze, které skutečně investovaly, ale také předpokládané budoucí zisky.

O žalobách ve sporech investor-stát typicky rozhodují tři soukromí právníci, rozhodci, které vybírá žalující investor i stát. Narozdíl od soudců nemají tito rozhodci pevný plat, ale jsou placeni za jednotlivé případy. Rozhodci pracující pro nejčastěji využívaný tribunál „Mezinárodní centrum pro urovnávání investičních sporů (ICSID)“ si vydělají 3 000 dolarů za den.⁶ To v jednostranném systému, kde podávat žaloby mohou pouze investoři, vytváří silnou motivaci stranit právě jim – neboť rozsudky nakloněné investorům připravují půdu pro další žaloby a další výdělek v budoucnu. Další střety zájmů se pojí s pohyblivými rolemi rozhodců, kdy například jeden den působí jako rozhodci a další den jako právní zástupci, což poskytuje další motivaci rozhodovat ve prospěch investorů a připravovat si tak další případy a dobře placené příležitosti.⁷

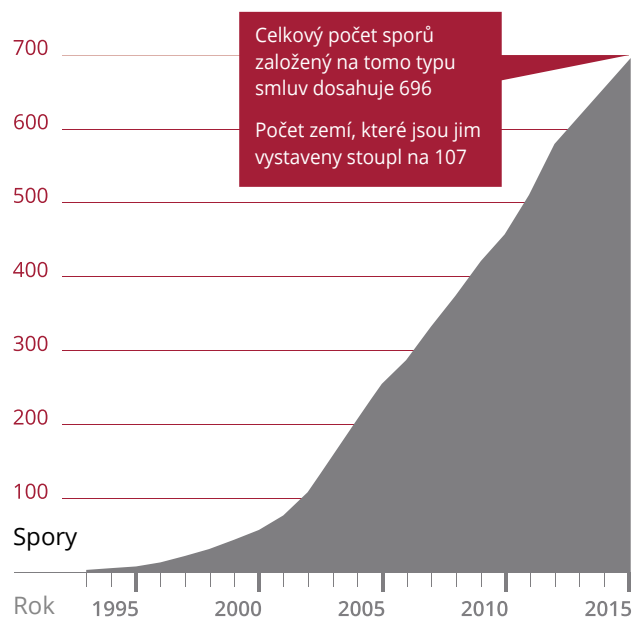
Režim urovnávání sporů mezi investorem a státem upřednostňuje práva firem před lidskými právy. Jeho následky jsou ničivé ... – musíme jej zrušit.

Alfred de Zayas, expert OSN – Prosazování demokratického a spravedlivého mezinárodního pořádku¹⁷

Zbraně legálního ničení

Od 90. let 20.století počet žalob ze strany investorů prudce vzrůstá (viz obrázek 1) a s ním i objem peněz (přehled 2 str. 11). Za poslední dvě desetiletí jsme byli svědky multimilionových dolarových žalob proti údajnému poškození zisku korporací následkem legislativních a vládních opatření ve veřejném zájmu. Rozvinuté i rozvojové země čelily žalobám kvůli opatřením na posílení finanční stability, zákazu jedovatých chemikálií, omezením těžby, protikoruřáckým zákonům, anti-diskriminační politice, posuzování vlivu na životní prostředí a podobně (viz přehled 1 na straně 12). Jeden z právních zástupců, který obhajoval řadu vlád při těchto žalobách následně nazval investiční smlouvy „zbraněmi legálního ničení“.¹

Obrázek 1: **Záplava sporů**
Kumulativní počet případů

Zdroj: UNCTAD¹⁸

PŘEHLED 1

Varovné signály: znepokojivé případy žalob investor–stát

Korporace versus veřejné zdraví – Philip Morris vs Uruguay: Od roku 2010 běží žaloba firmy Philip Morris proti státu Uruguay na základě investiční dohody se Švýcarskem. Tabákový gigant se ohradil proti varování o ohrožení zdraví, která zabírají většinu plochy cigaretové krabičky, a dalším opatřením na omezení kouření s argumentem, že mu je znemožněno zobrazovat značku, což způsobuje výrazné ztráty na ziscích. Philip Morris požaduje po Uruguayi 25 miliard dolarů jako kompenzaci.⁸

Korporace versus boj proti klimatické změně – TransCanada vs USA: V lednu 2016 oznámil developer palivových transportních systémů, firma TransCanada, svůj záměr žalovat USA na základě Severoamerické dohody o volném obchodu (NAFTA) kvůli tomu, že prezident Obama odmítl stavbu kritizovaného ropovodu Keystone XL vedoucího z kanadských dehtových písků do rafinerií v USA. Projekt, který by podle environmentalistů zvýšil emise CO₂ až o 110 miliard tun ročně, se setkal s rozsáhlým odporem veřejnosti. TransCanada požaduje neuvěřitelných 15 miliard dolarů na náhradách.⁹

Korporace versus ochrana životního prostředí – Vattenfall vs Německo, případ I a II: V roce 2009 zažalovala švédská nadnárodní společnost Vattenfall německou vládu o kompenzaci ve výši 1,4 miliardy euro za ekologická omezení pro jednu z uhelných elektráren provozovaných touto společností. Spor, který se zakládá na Dohodě o energetické chartě (neboli ECT, která představuje dohodu o mezistátní spolupráci energetického průmyslu), byl urovnán poté, co německá vláda souhlasila s oslabením ekologických standardů. V roce 2012 podal Vattenfall přes ECT druhou žalobu, v níž požadoval náhradu ve výši 4,7 miliardy euro za ušlé zisky na dvou jaderných elektrárnách. Právní spor odstartoval poté, co se Německo rozhodlo postupně odstoupit od jaderné energie po havárii jaderné elektrárny ve Fukušimě.¹⁰

Korporace versus podpora černošského obyvatelstva – Piero Forsti a další vs JAR: V roce 2007 zažalovali investoři z Itálie a Lucemburska Jihoafrickou republiku kvůli jejímu „Black Economic Empowerment Act“ (zákon o ekonomické podpoře černošského obyvatelstva), jehož cílem je náprava některých nespravedlností apartheidního režimu. Zákon například požaduje, aby těžbařské společnosti převedly část svých akcií do rukou černošských investorů. Spor (na základě bilaterálních smluv JAR s Itálií a Lucemburskem) byl uzavřen v roce 2010 poté, co investoři obdrželi nové licence vyžadující mnohem menší míru převodu akcií.

Korporace versus ochrana životního prostředí a komunit – Bilcon vs Kanada: V roce 2008 zažaloval americký výrobce betonu, Bilcon, Kanadu na základě dohody NAFTA kvůli zamítnutí provozu lomu v návaznosti na dopadovou studii, která varovala před možnými škodlivými dopady na obyvatelstvo a životní prostředí. Kanada v roce 2015 spor prohrála. Dva z rozhodců sporu označili dopadovou studii za nepodloženou a konstatovali, že porušuje smlouvu NAFTA, jelikož maří ekonomické očekávání Bilconu. Třetí rozhodce se postavil ostře proti, rozsudek označil za „významné narušení domácí jurisdikce“ a varoval, že „ochromí fungování komisí pro ekologické dopady“. O tom, kolik bude muset Kanada zaplatit na kompenzacích, se stále jedná, ale částka by mohla vystoupat až do výše 300 miliard dolarů, přestože projekt se ani nedostal do stádia stavby.¹²

Korporace versus opatření proti finanční krizi – investoři vs Argentina: Když Argentina v reakci na finanční krizi z let 2001-2002 zmrazila ceny základních služeb (energie, vody atd.) a podhodnotila měnu, stala se terčem hromadného útoku téměř 30 investorských žalob, čímž se stala nejžalovanější zemí na světě v rámci investičních arbitrází. Velké společnosti jako Enron (USA), Suez a Vivendi (Francie), Anglian Water (VB) a Aguas de Barcelona (Španělsko) žádaly mnohamiliardové kompenzace ztráty na výnosech. Dosud bylo Argentině uloženo zaplatit v součtu 900 miliard dolarů za její opatření na boj s finanční krizí, přičemž množství případů ještě nebylo uzavřeno.¹³

Korporace versus komunity a životní prostředí – Gabriel Resources vs Rumunsko: V roce 2015 zažalovala na základě dvou bilaterálních dohod kanadská těžební společnost „Gabriel Resources“ Rumunsko. Žaloba se týká plánovaného povrchového dolu na zlato v historické vesnici Rosia Montana. Projekt byl zamítnut, když rumunské soudy anulovaly řadu povolení a certifikátů nutných pro realizaci projektu a po výrazné opozici lokální komunity proti potenciálně ničivým sociálním a ekologickým důsledkům dolu. Podle vyjádření v médiích by si firma Gabriel Resources mohla chtít nárokovat až 4 miliardy dolarů jako kompenzaci.¹⁴

Korporace proti moratorím na fracking – Lone Pine vs Kanada:

V roce 2011 reagovala vláda kanadské provincie Québec na obavy ze znečištění vody uvalením moratoria na používání hydraulického stěpení („frackingu“) při dobývání ropy a plynu. V roce 2012 podala proti moratoriu žalobu na základě dohody NAFTA energetická firma Lone Pine Resources, sídlící ve městě Calgary. Firma Lone Pine, která využila k podání žaloby dceřinou společnost sídlící v americkém daňovém ráji státu Delaware, požaduje náhradu ve výši 109,8 miliard dolarů plus úroky.¹⁵

V některých případech se hrozba nákladné žaloby ukázala jako dostatečný důvod k zmrzení nebo nebo oddálení vládního rozhodnutí, protože zákonodárci si uvědomili, že by za regulace museli zaplatit. Například Kanada a Nový Zéland oddálili protikuřácká opatření kvůli hrozcím nebo již podaných investičním žalobám ze strany firmy Big Tobacco.¹⁹ Pět let poté, co vstoupily v platnost práva zahraničních investorů v rámci dohody NAFTA, sdělil úředník bývalé kanadské vlády: „Během posledních let přicházely dopisy od právnických firem z New Yorku a Washingtonu DC téměř při každé ekologické regulaci nebo návrhu na ní. Šlo o čistírenské chemikálie, farmaceutické produkty, pesticidy, patentové právo. Takřka všechna nová opatření byla nějak napadena a většina z nich nespátřila světlo světa.“²⁰

Je to nástroj lobbingu v tom smyslu, že můžete přijít a říct: „OK, pokud tohle uděláte, tak vás budeme žalovat o kompenzace“. A někdy to chování skutečně změní.

Peter Kirby z právnícké firmy Fasken Martineau o urovnávání sporů investor-stát

S nárůstem počtu sporů investor-stát se z investičních arbitráží stal svébytný výdělečný byznys. Dnes existuje množství právnických firem a rozhodců, jejichž obchodní model se odvíjí od žalob firem proti státům. Svě klienty tedy neustále vybízejí k žalobám – například když stát zavede opatření pro boj s ekonomickou krizí.²² Dále se ukazuje, že investiční právníci vykonávající funkci rozhodců mají sklon korporátní právo v investičních a obchodních dohodách vykládat způsobem nakloněným byznysu, a vytvářet si tak půdu pro další žaloby proti státům v budoucnu a zároveň zvyšovat riziko žalovatelnosti vlád.²² Je dosti pravděpodobné, že spekulativní investiční fondy, které od nedávna pomáhají financovat spory investorů se státy výměnou za podíl na částce z vyhraného sporu, budou nadále stimulovat arbitrážní boom.²⁴

Nejistý okamžik pro investiční arbitráže

Rostoucí počet korporátních žalob způsobil globální vlnu kritiky investičních dohod a arbitráží. Organizace a skupiny hájící veřejný zájem, odbory, malé a střední podniky a zástupci akademické sféry vyzývají vlády, aby se postavily proti investičním arbitrážím, které nesplňují základní parametry spravedlivého a nezávislého právního procesu a ohrožují ekonomický a sociální

rozvoj a odpovědnost států jednat v zájmu svých občanů. Obavy také vzbuzuje nápadná absence povinností investorů a nepřesný jazyk mnoha dohod, což soukromým soudům umožňuje velkorysé interpretace korporátního práva ve prospěch investorů.³⁰

Proč mohou zahraniční instoři hájit své zájmy skrze vymahatelné mezinárodní právo, když to není dovoleno takřka nikomu jinému?

Simon Lester, americký pravicový think-tank Cato Institute³³

Také zastánci volného obchodu a trhů, jako například americký pravicový think-tank Cato Institute, se přidali do tábora odpůrců s komentářem, že „přístup ISDS poskytovat ochranu pouze zahraničním investorům... vlastně dává domácímu obyvatelstvu signál, že jediná práva, která mají být chráněna, jsou práva bohatých vlastníků.“³¹ Stojí za pozornost, že největší svaz soudců a státních prokurátorů v Německu (s 15 000 členy z celkového počtu 25 000 soudců v zemi) nedávno vyjádřil podobné obavy ohledně poskytnutí výhradních práv a pseudo-soudů zahraničním investorům a apeloval na zákonodárce, aby „významně omezili používání arbitráží v souvislosti s ochranou mezinárodních investorů.“³²

Rovněž vlády některých států jsou si vědomy nespravedlností investičních arbitráží a usilují o vystoupení z tohoto systému. Jihoafrická republika, Indonésie a Venezuela ukončily několik bilaterálních investičních smluv (takzvané BIT). Vláda Jihoafrické republiky vydala zákon, který ruší některé z nejzásadnějších a nejnebezpečnějších doložek mezinárodního investičního práva. Stejně je tomu u nové modelové obchodní dohody navržené Indií.³⁴ Rovněž Indonésie se vydává podobným směrem.³⁵ V Evropě to byla Itálie, která odstoupila od Smlouvy o energetické chartě (ECT) – multilaterální smlouvy vytvořené po konci studené války za účelem integrace energetického sektoru bývalého Sovětského svazu do západních trhů – a toto vypovězení nastalo právě poté, co italskému státu hrozily a byly na něj uvaleny žaloby na základě ECT týkající se sektoru obnovitelných zdrojů.³⁶

Náš pohled na BIT se změnil. Zdá se, že tento vztah velmi zvýhodňuje investory. Naším hlavním problémem je ISDS.

Abdulkadir Jaelani, ministr zahraničních věcí Indonésie³⁷

PŘEHLED 2

Výmluvná čísla ze světa sporů investor–stát (ISDS)²⁵

- Případy sporů investor–stát během posledních dvou desetiletí zaznamenaly strmý nárůst ze tří známých případů v roce 1995 na rekordních více než **50** nových žalob podaných každý rok během posledních pěti let. V roce 2015 dosáhl počet případů ISDS absolutního rekordu **70** nových žalob.
- Celosvětově bylo k 1. lednu 2016 napočítáno **696** sporů investor–stát proti **107** zemím, ale kvůli neprůhlednosti celého systému může být celkové číslo mnohem vyšší.
- **72** procent všech známých žalob podaných do konce roku 2014 bylo proti rozvíjejícím se zemím a zemím v přechodovém období.
- Dochází ale také k nárůstu žalob proti rozvinutým ekonomikám. Například v roce 2015 byla **nejčastěji žalovaným regionem na světě západní Evropa**.²⁶
- Investoři slavili úspěch v **60 procentech** případů sporu investor–stát, pakliže bylo ve sporu vydané nějaké rozhodnutí, zatímco státy „vyhrály“ pouze ve **40 procentech** případů (přestože státy nemohou nic získat, protože náhrady se vyplíší vždy jen proti nim).
- **Čtvrtina** započatých případů ISDS končí vyrovnáním, nejtypičtěji výplatou určité náhrady nebo změnou zákonů a regulací za účelem usmíření investorů.
- Náhrady mohou dosahovat až desetimístných částek. Doposud nejvyšší uložené náhrady dosáhly výše **50 miliard amerických dolarů** a byly přisouzeny proti Rusku ve prospěch bývalého majoritního vlastníka ropy a plynu, firmy Jukos.
- Hlavní finanční prospěch mají velké korporace a bohatí jednotlivci: **94,5 procenta** náhrad získaly firmy s obratem minimálně jedné miliardy dolarů ročně a jednotlivci s majetkem o celkové hodnotě přes **100 miliónů dolarů**.²⁷
- Soudní výlohy za jeden případ dosahují průměrně 4,5 miliónu pro každou ze stran, ale mohou být také mnohem vyšší. V případě zmíněné žaloby proti Rusku si pouze právníci Jukosu účtovali **74 miliónů dolarů** a třem rozhodcům tribunálu připadlo **7,4 miliónu dolarů**.²⁹ Jelikož soudní výlohy ne vždy získá vítězná strana sporu, státy je někdy platí, i když spor neprohrají.

Proč státy podepisují investiční dohody?

To je skutečně dobrá otázka. Proč státy vůbec podepisují smlouvy, které významně omezují jejich suverenitu? Proč propůjčují soukromým právníkům výjimečné kompetence napadat všechny jejich kroky, přisuzovat vysoké náhrady a omezovat státní regulace? Odpověď je komplexní a zahrnuje v sobě to, že si uvědomíme, že jde o souběh různých zájmů, falešná očekávání a chybějící povědomí o důsledcích. Za prvé, země vyvážející kapitál mají nepochybně zájem na posilování vyjednávací pozice „svých“ společností v zahraničí. Za druhé, především rozvojové země očekávají, že dohody jim přinesou více zahraničních investic – přestože toto očekávání nikdy nebylo podloženo jasnými důkazy a v praxi zůstalo většinou nesplněno (přehled 3). Za třetí, mnoho vlád po celém světě mělo – a pravděpodobně stále

má – nedostatečné povědomí o ekonomických rizicích investičních dohod. Mnohé vlády je de facto vůbec nepochopily – dokud se nemusely potýkat s žalobami.

Stejně jako většina vlád jsme v 90. letech podepsali řadu dohod, u kterých jsme někdy ani nevěděli, k čemu se zavazujeme.

Bývalý vyjednávač za Chile³⁸

Politolog Lauge Poulsen nám předkládá fascinující zjištění o absenci povědomí o dopadech investičních dohod, která nabyly při rozhovorech se zástupci vlád po celém světě, když se jich dotazoval, proč dohody podepsali. Ohromený čtenář jeho knihy³⁹ se dozví, že jednání o investičních dohodách v minulosti trvala často jen několik hodin. Někdy nebyli ani přítomni právníci, neřkuli

zástupci ministerstva spravedlnosti. Někdy bylo hlavním důvodem podpisu „vytvoření mediální příležitosti při návštěvě vysoké reprezentace.“⁴⁰ Když byl Pákistán poprvé žalován v roce 2001 na základě bilaterální dohody se Švýcarskem z roku 1995, tak nikdo z vlády nebyl schopen najít text smlouvy a vláda musela požádat Švýcarsko o kopii. Poulsen dochází k závěru, že „většina

rozvíjejících se zemí...se upsala k jednomu z nejmocnějších mezinárodních právních režimů strvujících ekonomickou globalizaci, aniž by si to vůbec uvědomovala.“⁴¹ O následcích se tyto země přesvědčily až po několika letech, když začaly čelit žalobám.

PŘEHLED 3

Vyvrácení mýtu, že investiční dohody skutečně přináší investice

Zastánci dohod na ochranu investorů pravidelně tvrdí, že dohody pomáhají přilákat investice. Ve své informační brožuře k tématu Evropská komise například tvrdí že „získají-li investoři z druhých států jistoty při investicích“, vytvoří pravidla z investiční kapitoly připravované dohody TTIP mezi USA a EU „více investičních příležitostí v EU i v USA.“⁴³ Lobbistické skupiny byznysu, jako je například Mezinárodní obchodní komora (ICC) rovněž obvykle tvrdí, že „silné standardy ochrany investic by měly být politickou prioritou všech vlád, aby mohlo docházet k podpoře nových vln FDI (foreign direct investment – přímých zahraničních investic), které zvyšují prosperitu.“⁴⁴

Problémem ale je, že neexistují žádné jasné důkazy, že by investiční dohody přitahovaly investory. Zatímco některé ekonomické studie docházejí k závěru, že dohody přitahují investory, jiné konstatují buď nulový, nebo dokonce negativní efekt.⁴⁵ Kvalitativní studie naznačují, že dohody nejsou klíčovým faktorem pro to, zda se investoři vydají do zahraničí.⁴⁶ Také komisařka EU pro obchod, Cecilia Malmströmová, v reakci na dotaz Parlamentu přiznala, že „Komise si je vědoma, že většina studií nekonstatuje přímou a výlučnou kauzální spojitost“ mezi dohodami a investicemi.⁴⁷

Také vlády si začaly uvědomovat, že příslib zahraničních investic není naplňován. Poté, co Jihoafrická republika ukončila některé ze svých bilaterálních investičních dohod (BIT) z 90. let s členskými státy EU, vyjádřil se jeden ze zástupců vlády: „Jihoafrická republika nezískává žádný významný objem přímých zahraničních investic od partnerů, se kterými máme uzavřené BIT, naopak se jí dostává investic z jurisdikcí, s nimiž nemáme uzavřenou žádnou BIT. Jednoduše řečeno, BIT nemají žádný rozhodující vliv na přilákání investorů do JAR.“⁴⁸

Podobnou zkušenost učinily mnohé další země: Brazílie dostává největší objem přímých zahraničních investic v Latinské Americe⁴⁹ – přestože nikdy neratifikovala smlouvu, která by povolovala mechanismus ISDS. Podobně Maďarsko je jedním ze dvou členských států EU střední a východní Evropy, který nemá investiční smlouvu s USA – ale i přesto bylo jedním z největších příjemců přímých zahraničních investic z USA v tomto regionu za posledních deset let.⁵⁰ Devět členských států EU, které mají investiční dohodu s USA, oproti tomu představují pouhé jedno procento všech investic v EU pocházejících z USA (viz přehled 4 na straně 19).

Ještě významnější skutečností je, že dnes se již všeobecně připouští, že přímé zahraniční investice sice *mohou* přispívat k tolik potřebnému rozvoji, ale pozitivní přínosy zdaleka nejsou automatické.⁵² Pro eliminaci rizik FDI (přímých zahraničních investic) jsou nutné regulace na ochranu životního prostředí, lokálních komunit, platební bilance státu atd. Investiční dohody navíc obecně „nezohledňují tyto problémy, jelikož jejich hlavním určením je ochrana zahraničních investic,“ jak se vyjádřil jeden ze zástupců jihoafrické vlády. Konstatoval, že (mezinárodní obchodní dohody) „jsou strukturovány způsobem, který primárně klade právní závazky na vlády, aby jejich státy poskytovaly rozsáhlou právní ochranu investicím. Tento nepoměr ve prospěch investorů může omezit možnosti vlád zavádět regulace ve veřejném zájmu.“⁵³

„BITs nejsou kouzelná hůlka, jejímž mávnutím se ozve bum, objeví se obláček kouře, a za ním zahraniční investor s kapsami plnými peněže... Pokud rozvojové země chtějí přilákat investory měly by dělat něco jiného než podepisovat a schvalovat BITs.

Profesor Jason Yacke, University Wisconsin Law School⁵¹

Slyšel jsem od několika reprezentantů vlád, kteří se účastnili tohoto procesu vytváření dohod, že „si neuvědomovali, že dohoda bude mít reálné dopady v reálném světě.“

Rozhodce Christoph Schreuer⁴²

ISDS na křižovatce

V době, kdy prudce vzrůstá počet obřích investorských žalob i druhů politických opatření, která jsou jejich terčem, a stále více vlád se snaží změnit nebo vystoupit ze systému investičních arbitrází, se na obzoru rýsuje jedna ještě významnější hrozba. V současnosti se vyjednává o několika „mega-regionálních“ smlouvách zahrnujících až 90 zemí,⁵⁴ které hrozí masově rozšířit systém ISDS a vystavit tak státy bezprecedentní míře právní napadnutelnosti.

K těmto smlouvám se řadí Transpacifické partnerství (TPP), které bylo vyjednáno v roce 2015 mezi 12 státy Pacifiku a USA a Japonskem; Všeobecné regionální ekonomické partnerství (RCEP), o kterém jedná 16 ekonomik Asie a Pacifiku; Tripartitní dohoda o volném obchodu (TFTA) vyjednávaná mezi 23 africkými ekonomikami;

množství bilaterálních dohod, včetně investičních dohod USA-Čína a EU-Čína, navrhované Transatlantické obchodní a investiční partnerství (TTIP) mezi EU a USA a CETA mezi EU a Kanadou.

Nedávná analýza odhaduje, že v současnosti fungující investiční dohody pokrývají pouze 15-20 procent globálních investičních toků, ovšem tyto dohody by pokryty zvýšily na zhruba 80 procent, čímž by se znásobilo riziko žalob proti vládám v důsledku zaváděných jejich politických opatření.⁵⁵ Samotná TTIP by byla daleko rozsáhlejší než všechny existující dohody, které umožňují arbitráže investor-stát. Například by okamžitě sedminásobně zvýšila počet korporací sídlících v USA, které by mohly napadat ochranná opatření EU ve sféře životního prostředí, zdravotnictví a dalších veřejně chráněných statků před mezinárodními tribunály (viz přehled 4 na straně 19).

Z hlediska současného stavu tohoto systému je podpis jakékoli další smlouvy vážnou chybou. Je třeba zvážit výhody oproti negativům. Možná mi někdo někdy vysvětlí, v čem spočívají všechny údajné výhody, ale já jsem zatím žádné neviděl.

George Kahale III, právník hájící státy při žalobách ISDS⁵⁶

Kapitola 3

ISDS s novým jménem: ICS – nový návrh EU na ochranu práv investorů v rámci obchodních dohod

Co má společného mechanismus urovnávání sporů mezi investorem a státem (ISDS) s jednou z nejšpinavějších ropných společností na světě (British Petroleum) a s nechvalně proslulou bezpečnostní firmou (Blackwater)? Všechny tři byly přejmenovány, aby se zbavily negativní image z minulosti: v roce 2001 se British Petroleum přejmenovalo jednoduše na „BP“, což prý má být odkaz k jejich novému sloganu, „Beyond Petroleum“ (cosi jako „dále za ropu“, pozn. překl.), aby posílilo svou ekologickou image. Agentura Blackwater, která musela opustit Irák po ozbrojeném incidentu, při kterém došlo k zabití civilistů, několikrát změnila název, aby mohla dále pokračovat v obchodních aktivitách v této zemi. A nyní, tváří v tvář vlně odporu veřejnosti proti ISDS, začíná Evropská komise používat novou zkratku – ICS, znamenající Investičně soudní systém – aby ISDS skryla pod novou značkou a mohla pokračovat v rozšiřování tohoto tolik kritizovaného investičního režimu.

Jak velká je opozice proti dříve neznámému systému ISDS se jasně projevilo na jaře 2015, když Komise zveřejnila anketu mezi veřejností na téma práv zahraničních investorů v rámci vyjednávané obchodní dohody TTIP mezi EU a USA: přes 97 % z rekordních 150 000 účastníků ankety privilegia korporací odmítlo. Kritika vzešla z velmi různorodého tábora zahrnujícího podnikatele, lokální a regionální vlády, volené zástupce, akademiky, odbory a organizace hájící veřejný zájem.⁵⁷ Ještě větší počet lidí, přes 3,3 milióny Evropanů, podepsal petici proti TTIP a nyní již dojednané dohodě CETA mezi EU a Kanadou, „protože zahrnují množství klíčových bodů, jako například mechanismus urovnávání sporů mezi investorem a státem..., které představují ohrožení demokracie a vlády práva.“⁵⁸ CETA, jejíž ratifikace může odstartovat už v roce 2016, by mohla vytvořit nebezpečné precedenty pro TTIP, neboť sama obsahuje řadu kontroverzních bodů, včetně opatření na ochranu investorských práv.

Vlna kritiky se zvedla rovněž v členských státech EU a Evropském parlamentu. Například parlamenty v Nizozemsku, Francii a Rakousku přijaly rezoluce vyjadřující vážné obavy nad investičními arbitrážemi v rámci TTIP.⁶⁰ Ministři financí Francie a Německa se vyjádřili, že „ISDS v současné podobě nemůže utvářet standard pro urovnávání sporů“ a přišli s alternativami⁶¹, které mají „obnovit rovnováhu mezi státy a byznysem“, jak se vyjádřil francouzský ministr obchodu, Matthias Fekl.⁶² V létě 2015 TTIP málem neprošla hlasováním v Evropském parlamentu kvůli politické bitvě o ISDS. Tato čtyři písmenka se skutečně stala toxickou zkratkou.

Není zvykem, aby se jedním hlasem společně vyjádřily 3 miliony Evropanů k investiční a obchodní politice. Ještě nezvyklejší je, aby na 150 000 Evropanů odpovědělo na anketu Evropské komise a vyjádřili své názory na ochranu investic. Všichni nástroj ISDS odmítli.

Virginia López Calvo, zástupkyně kampaně WeMove.EU⁵⁹

Velké přejmenování

Když tedy na podzim 2015 Evropská komise představovala pozměněný návrh všech svých současných i budoucích jednání o investicích (včetně TTIP), tak sáhla k novému názvu. Namísto „staré, tradiční formy urovnávání investičních sporů“, která „trpí zásadním nedostatkem důvěry“, slíbila obchodní komisařka Malmströmová „nový systém vycházející z náležitostí, které zakládají důvěru občanů v domácí či mezinárodní soudy.“ Dle nového slovníku se teď mluví o „ICS“, o „Systému investičních soudů“, který má údajně chránit právo vlád na regulace a zajišťovat, že investiční spory budou souzeny v plném souladu s vládou práva,“ jak tvrdí viceprezident Evropské komise Timmermans.

Část médií pomohla rozšířit tvrzení Komise. Podle německého deníku *Frankfurter Allgemeine Zeitung* nový návrh dokazuje, že Komise vzala obavy lidí ohledně práv investorů vážně – a že prý tento návrh zabrání žalobám proti regulacím na ochranu životního prostředí, zdraví a spotřebitelů. „Zneužití systému ochrany investic je tak

prakticky vyloučeno," ujišťoval deník své čtenáře. Dále naznačil, že kritici by nyní měli být zticha.⁶⁴ Rakouský deník *Der Standard* rovněž oslavoval „reformní návrh“ Komise jako „úspěch kritiků“, který „skutečně může napravit mnohé nedostatky stávajícího systému ochrany investic.“⁶⁵

Někteří členové Evropského parlamentu se rovněž nechali očarovat tímto rebrandingem, touto změnou názvu. Frakce Socialistů a demokratů (S&D) „uvítala nový nástroj“ jako „radikální změnu kurzu na základě silného tlaku občanské sféry a Evropského parlamentu.“ Bernd Lange, německý člen frakce S&D a předseda výboru Evropského parlamentu pro obchod, chválil návrh jako „jedinou cestu vpřed...a poslední hřebíček do rakve ISDS.“⁶⁷ V dopise Malmströmové vyjádřil svou „podporu pro nový přístup Komise...které se také dle očekávání v Evropském parlamentu dostane i TTIP a všem dalším obchodním a investičním dohodám“ a popřál komisařce pro obchod „všechno nejlepší při přesvědčování našich obchodních partnerů o tomto novém přístupu“. Jen o dvacet měsíců dříve sdělil Lange ve frakci S&D: „Nepožadujeme, aby Komise vylepšila systém urovnávání sporů mezi investorem a státem při jednání o TTIP, ale aby ho z TTIP zcela vypustila.“⁶⁸

Nový Systém investičních soudů EU je pouze změněným názvem Urovnávání sporů mezi investorem a státem (ISDS)... Tato kosmetická změna neřeší ani jedno z fundamentálních rizik, že zahraniční investoři získají speciální privilegia, že bude docházet k podkopávání domácího práva a obcházení domácích soudů.

Ekologická organizace „Transport & Environment“⁶⁶

Rovněž vlády se připojily k spektaklu kolem nové značky vytvořené Komisí. V tiskovém prohlášení nazvaném „konec soukromých tribunálů“ oslavovala německá vláda nový návrh Komise jako „základní kámen...systému ochrany investic, který nemá nic společného s arbitrážními procedurami v minulosti.“⁶⁹

Francouzský ministr obchodu, Matthias Fekl, souhlasil, že „investiční arbitráže jsou minulostí.“⁷⁰ Pro nizozemskou ministryni Lilianne Ploumenovou je systém ISDS „navždy mrtvý.“⁷¹

Problém je, že když se zblízka podíváte na ICS, tak vypadá jako ISDS navrátilší se z hrobu.

ICS: oživlá mrtvola, která ani nestihla zemřít

Problém těchto pozitivních výroků o ICS je v tom, že nové návrhy EU jednoduše kopírují to, jak vypadaly arbitrážní procedury v minulosti. Například žaloby investor-stát v rámci TTIP by stále fungovaly podle obvyklých pravidel ISDS.⁷² Takzvaní „soudci“ rozhodující o žalobách by byli vypláceni podle nejtýpčtějších sazeb za procesy ISDS – tučných 3 000 dolarů za den.⁷³ To je důvod, proč je podle experta na mezinárodní právo, Guse van Hartena z Osgoode Hall Law School v Kanadě „ICS pouze novým marketingem pro ISDS,“ neboť „ISDS nadále přežívá v (nedávných) návrzích (Evropské komise).“⁷⁴ „Když někdo říká, že systém ISDS je mrtvý, tak se mi vybaví zombie film, protože vidím, jak ISDS prochází všemi těmito návrhy,“ prohlásil van Harten.⁷⁵

Největší německý německý svaz soudců rovněž kritizoval snahy EU předělat ISDS na „soudní systém“ a vyjmenoval nedostatky navrhované procedury jmenování takzvaných „soudců“ a vyjádřil obavy o jejich finanční nezávislost. Německý svaz soudců ve svém prohlášení z února 2016 uvedl, že „ani navrhovaná procedura jmenování soudců ICS, ani jejich postavení nesplňují mezinárodní požadavky na nezávislost soudů.“ „Z tohoto důvodu se ICS nejeví jako mezinárodní tribunál, ale jako permanentní arbitrážní soud.“⁷⁶

ICS a ISDS: stejně nebezpečná dvojčata

Kromě některých procedurálních úprav – rozšířeného procesu výběru rozhodců (přejmenovaných na „soudce“) a zřízení odvolacího orgánu se „nový“ systém ICS opravdu nijak podstatně neliší od „starého“ systému ISDS, který lze nalézt v existujících investičních smlouvách a současném znění navrhované dohody CETA mezi EU a Kanadou (viz tabulka 1 na straně 32). Návrh ICS obsahuje ta samá obsáhlá práva pro investory, která nadnárodní firmy využívají při požadavcích na kompenzace za politická opatření na ochranu veřejného zdraví nebo životního prostředí. Výsledkem jsou stejně vážná rizika pro daňové poplatníky, politická opatření ve veřejném zájmu a demokracii jako v případě „starého“ systému ISDS.

ICS sice opravdu zlepšuje proces výběru rozhodců, ale ve své podstatě je to ten samý systém.

Laurens Ankersmit, právník a člen organizace ClientEarth⁷⁷

PŘEHLED 4

Co by TTIP změnila pro EU?³⁵

Pokud se součástí TTIP stanou rozsáhlá práva investorů podle návrhů EU, povede to k masivnímu rozšíření systému investičních arbitrží. Právní napadnutelnost a finanční rizika pro členské státy EU se znásobí a daleko překročí stav určený jakoukoli stávající dohodou, pod kterou jsou tyto státy podepsány.

- V současnosti má pouze **9** členských států EU, všechny ležící ve střední a východní Evropě, bilaterální dohodu o investicích s USA.⁸⁶ Tyto smlouvy pokrývají pouhé **1 procento** amerických investic v EU. Práva investorů v rámci navrhované smlouvy TTIP by toto pokrytí zvýšila na **100 procent** amerických investic v EU, neboť by se týkala všech **28** členských zemí.
- Z **51 495** poboček firem vlastněných majiteli v USA, které v současnosti působí v EU, by jich **47 000** získalo novou pravomoc soudně napadat politická opatření v Evropě před mezinárodními tribunály. TTIP by tudíž **jedenáctinásobně** zvýšila počet potenciálních žalobců mezi americkými investory.
- Investoři již na základě existujících smluv (pokrývajících pouze jedno procento amerických investic v EU) žalovali členské státy EU nejméně **devětkrát**. Pokud dáme počet případů do poměru s pokrytím investičních toků smlouvami, tak bychom mohli odhadovat, že TTIP přinese **téměř 900** žalob amerických investorů

Obrázek 2: **práva investorů podle TTIP: více právních a finančních rizik pro EU**

V porovnání s dnešními **9**
by mohlo být žalováno **28**
zemí EU

Pokryto by bylo **100 %**
amerických investic v EU
v porovnání s dnešním **1 %**

51 495 firem by mohlo
podávat přímé žaloby
v porovnání s dnešními **4 500**

Až **900** žalob investorů
by postihlo země EU
v porovnání s **9** dnes známými

Hrozba #1: Nový návrh EU by desítkám tisíc firem dal právo podávat žaloby

Poslední návrh Evropské komise ve věci ochrany investic, který se týká všech současných i budoucích jednání o obchodu, by zahraničním investorům působícím v EU a evropským investorům působícím v zahraničí umožnil obcházet domácí soudní systémy a podávat žaloby u mezinárodních tribunálů,⁷⁸ kdykoli by investoři měli dojem, že kroky státu pošlapávají jejich „bytoštná“ investorská práva, jak je navrhuje EU.

Návrh Evropské komise by masivně rozšířil mimosoudní systém tribunálů – dostupný pouze zahraničním investorům a nikoli domácím občanům – jenž formálně upřednostňuje práva korporací před právem vlád na regulace v zájmu občanů.

Transatlantic Consumer Dialogue
(Transatlantický dialog spotřebitelů)⁸¹

Jen v důsledku TTIP by se z desítek tisíc firem staly potenciální žalující strany sporů. Podle průzkumu americké spotřebitelské organizace „Public Citizen“ by celkem 80 000 společností působících na obou stranách Atlantiku mohlo podávat investorské žaloby na státy, pakliže bude návrh EU zahrnut do TTIP.⁷⁹ Toto riziko je ještě reálnější na základě skutečnosti, že firmy z EU a USA jsou nejagresivnějšími iniciátory investičních arbitrží na světě: stojí za 75 % všech známých sporů investorů se státy.⁸⁰ Návrh EU by tedy významně rozšířil dosah současného systému ISDS (viz přehled 4 na straně 19).

Nadnárodní společnosti by dokonce mohly žalovat *vlastní vlády* – použijí-li k investicím dceřinou společnost na druhé straně Atlantiku.⁸² S rozšířením globálního dosahu korporací začal velký byznys a jeho právníci aktivně praktikovat takzvané „strukturování korporací za účelem ochrany investic.“ Podle právnícké firmy Freshfields „se tak nyní děje při realizaci investic, vedle plánování daní“ a probíhají „audity pro optimalizaci rizik.“⁸³ Mnoho firem by tyto kroky ani nemuselo podnikat. Stačilo by, aby o podání žaloby požádaly jednoho ze svých akcionářů. Při hodnotě cenných papírů držených americkými vlastníky v EU ve výši bilionů dolarů se těžko najde „evropská“ firma, která by nebyla schopna zahájit právní kroky skrze jednoho ze svých investorů v zahraničí.

Při hodnotě amerických cenných papírů v EU 3,5 bilionů dolarů – v akciích, obligacích a veřejném dluhu dohromady – se těžko najde „evropská“ společnost, která nemá „amerického“ investora, jenž by mohl zahájit spor.

Profesor Harm Schepel, Kent Law School⁸⁴

Hrozba #2: Návrh EU by umožnil žaloby proti opatřením ve veřejném zájmu

Návrh EU obsahuje stejně rozsáhlá „bytoštná“ práva investorů jako existující smlouvy, které poskytují právní základ pro útoky investorů na zcela legitimní a nediskriminační opatření vlád na ochranu zdraví, životního prostředí, ekonomické stability a dalších veřejných zájmů (viz příloha na straně 36). Například:

- EU navrhuje, aby investoři byli chráněni před **přímým i nepřímým vyvlastněním** (oddíl 2, odstavec 5). Při interpretaci vstřícné k investorům mohou být takřka jakýkoli zákon nebo regulace nahlíženy jako nepřímé „vyvlastnění“, pakliže jejich následkem dojde ke snížení zisků. Například při žalobě na základě Severoamerické dohody o volném obchodu (NAFTA) rozhodci určili, že Mexiko vyvlastnilo amerického investora, firmu Metalclad, a nařídili státu zaplatit 16,2 milionů amerických dolarů v kompenzacích – neboť zamítnutí úložiště toxického odpadu a přeměna oblasti na přírodní rezervaci významně zasáhly do majetku firmy. Rozhodci explicitně tvrdili, že dopad rozhodnutí je takový, aby zakládal skutečnost vyvlastnění a že záměry mexických orgánů nejsou rozhodující.⁸⁷ Dejme toto široké pojetí „nepřímého vyvlastnění“ do souvislosti se skutečností, že ve většině světových jurisdikcí vytváří nárok na kompenzaci pouze *přímé* vyvlastnění – jako převzetí půdy nebo podniku státem.
- EU navrhuje, aby bylo k investorům přístupováno **férovým a rovnocenným** způsobem (oddíl 2, článek 3). Tato všeobecná klauzule se ukazuje jako značně nebezpečná pro daňové poplatníky a regulátory, protože rozhodci ji vykládají tak, že je téměř nemožné, aby ji státy naplňovaly a de facto po nich požaduje, aby platily náhrady za změnu zákonů. Například v rámci jiného případu na podkladě smlouvy NAFTA a následně žaloby proti Mexiku, kdy orgán pro životní prostředí odmítl obnovit licenci úložišti nebezpečných odpadů, přišli rozhodci se závěrem, že Mexiko porušilo tuto klauzuli o férovém a rovnocenném přístupu, protože různé orgány ne vždy jednaly „bez nahodilosti

a zcela transparentně“ a ovlivnily „základní očekávání zahraničního investora, když se rozhodl investovat.“⁸⁸

Vlastně myslím, že z hlediska nějakého hrabivého a nenasytného právníka je toto ustanovení velmi dobrým výchozím bodem.

Jonathan Kallmer z právnícké firmy Crowell Moring o formulaci férového a rovnocenného přístupu podle EU⁸⁹

V porovnání s mnohými stávajícími investičními smlouvami, které už daly základ stovkám investorských žalob proti státům po celém světě, by tento návrh EU na ochranu investic ve všech probíhajících i budoucích jednáních rozšířil práva zahraničních investorů a zvýšil riziko žalob proti žádoucím politickým opatřením. Například:

- Investiční tribunály interpretují „férový a rovnocenný“ přístup jako odpovědnost vlád platit investorům za politické změny, které nejsou v souladu s jejich „očekávanými“. Tím, že EU explicitně vepíše **legitimní očekávání** investorů do dané klauzule (oddíl 2, článek 3.4), riskuje kodifikovat tuto extrémně širokou interpretaci ve smyslu „práva“ na stabilní regulační prostředí. To by investorům poskytlo mocnou zbraň v boji proti regulačním změnám, i kdyby jejich zavedení bylo podmíněno novými vědeckými poznatky nebo demokratickou volbou. Obecně zatím legitimní očekávání investorů nebývají explicitně jmenována v současných smlouvách.
- EU zároveň navrhuje jistý velmi nebezpečný druh **zastřešující klauzule** (oddíl 2, článek 7). Ten by pozvedl všechny soukromé smlouvy státu nebo jeho orgánů týkající se investic na úroveň mezinárodního práva a znásobil tak riziko nákladných žalob. Jako příklad si můžeme vzít smlouvu mezi městem a zahraničním investorem, který v něj spravuje rozvod vody. Pokud by se investor cítil poškozen na svých právech stanovených ve smlouvě, tato zastřešující klauzule by mu dávala pravomoc žalovat stát před mezinárodním investičním tribunálem – i kdyby smlouva požadovala, že všechny neshody mezi investorem a městem musejí být řešeny mezi nimi dvěma před domácími soudy. Tato zastřešující klauzule není součástí dohody CETA nejspíše z důvodu kanadského nesouhlasu, jejíž ostatní smlouvy takovouto klauzuli neobsahují.

Tímto se nic nemění, protože standardy, podle kterých se budou vynášet rozhodnutí, zůstaly beze změny.

Nigel Blackaby arbitrážní právník z firmy Freshfields o návrhu EU na systém ICS⁹⁰

Ačkoli zastánci systému ochrany investic pravidelně vytvářejí dojem, že jde pouze o ochranu před diskriminací, výše zmíněná práva dokládají, že návrhy EU jdou mnohem dále. Na základě těchto extrémních definic korporátních práv by stále mohlo docházet k mnohým z minulých i současných flagrantních investorských žalob proti opatřením na ochranu lidí a planety (viz např. přehled 5 na straně 22). Pokud si občané zvolí zákazy nebezpečných chemikálií, silnější pracovní právo nebo ekologická opatření na snížení znečištění, mohli by se náhle octnout v situaci, kdy budou muset za investice vyplatit investorům milióny dolarů. Takovýchto rizik by se našlo ještě mnoho.

Investoři by dokonce mohli žalovat státy za kroky, které jsou v souladu se zákony a ústavou – jako tabákový gigant Philip Morris, který stále trvá na žalobě proti státu Uruguay, přestože nejvyšší soud země shledal opatření proti kouření v souladu s ústavou.⁹¹ K tomu může docházet, protože, jak vysvětluje skupina právníků v oblasti ekologie Client Earth, jsou práva investorů navrhovaná EU „explicitně podána tak, že dávají investorům další obranné prostředky a další individuální práva vůči státu, bez ohledu na domácí právo.“⁹² Jinými slovy: investorská práva otevírají zadní vrátka poškozeně se cítícím nadnárodním firmám, aby se mohly vyvázat z působnosti domácích soudů a usilovat o lepší výsledky u paralelně působících korporátních pseudo-soudů, které jsou uzpůsobené jejich potřebám.

Zdá se mi, že jsme zahraničním investorům poskytli příležitost napadnou prakticky jakékoli kroky vlády, které se jim nezamlouvají.

Simon Lester, americký pravicový think-tank Cato Institute⁹³

PŘEHLED 5

Případová studie Keystone XL: projde-li ICS, budou moct velké ropné firmy žalovat státy EU kvůli zamítnutému ropovodu?

Někteří ze zástupců EU a jejich členských států přišli s tvrzením, že útoky investorů proti opatření na ochranu veřejného zdraví a životního prostředí už nebudou možné v rámci „reformovaného“ evropského systému ochrany investorských práv (ICS).⁹⁴ Pojdme se blíže podívat na jeden z takovýchto případů – ohlášenou žalobu na základě smlouvy NAFTA ze strany firmy TransCanada proti rozhodnutí prezidenta Obamy neudělit povolení kontroverznímu ropovodu Keystone XL (viz přehled 1 na str. 12)⁹⁵ – a pojdme zjistit, jestli by takovýto developer mohl uplatnit stejný postup na základě nového návrhu Evropské komise v rámci přejmenovaného systému ISDS.⁹⁶

Firma TransCanada tvrdí, že USA porušily standard smlouvy NAFTA zajišťující férový a rovnocenný přístup, jelikož prý „prodloužily zpracování požadavku na obzvláště dlouhou dobu“ a „uplatnily nová a svévolná kritéria při rozhodnutí o neudělení zakázky.“⁹⁸ Podle firmy nebylo zamítnutí „založené na meritů nabídky firmy Keystone,“ ale „politicky diktované,“⁹⁹ přičemž „samotný State Department dospěl při několika příležitostech k závěru, že ropovod nezpůsobí žádné významné problémy s ohledem na bezpečnost, zdraví a životní prostředí, které by nebylo možné zmírňovat,“ a sám uklidnit ty, kteří podléhají „mylnému přesvědčení,“ že ropovod je nebezpečím pro životní prostředí, aby tak „demonstroval vůdčí pozici USA při boji se změnami klimatu.“¹⁰⁰ Nezní toto jako argument, který by Big Oil mohl použít v případě investiční smlouvy

EU, která by zaručovala „rovný a spravedlivý přístup“ a nemohla by si firma stěžovat na opatření, která se prokazují jako „jasně nahodilá“ a jako „zásadní porušení řádného postupu... při administrativních procesech“ (oddíl 2, článek 3.2 návrhu EU)?

Pokud chceme zamezit tomu, aby se velké části naší planety během našeho života staly nejen nehostinnými, ale i neobyvatelnými, tak budeme muset některá fosilní paliva nechat pod zemí, místo abychom je spálili a dále znečišťovali ovzduší.

Vysvětlení prezidenta USA, Baracka Obamy, k jeho zamítavému postoji k ropovodu Keystone XL⁹⁷

TransCanada dále tvrdí, že USA ve věci Keystone XL „**neoprávněně diskriminovaly,**“ neboť v „minulosti odsouhlasily ropovody jiných investorů, včetně těch z Mexika, na základě faktorů, které by v případě Keystone vedly k přidělení zakázky.“ Developer ropovodu navíc tvrdí, že Spojené státy také ostatní zakázky schválily v podstatně kratším čase.¹⁰¹ Na obojí by bylo možné se odvolávat na základě návrhu EU, který zaručuje „investorům druhé strany... nijak omezenější než takový, který v podobných situacích poskytuje vlastním investorům“ („**national treatment**“, oddíl 1, článek 2-3) nebo investorům třetích stran („**most-favoured-nation treatment**“, oddíl 1, článek 2-4).

Podle firmy TransCanada, mělo vyhodnocení a zamítnutí ze strany americké administrativy „**charakter vyvlastnění,**“ neboť „State Department oddaloval své rozhodnutí sedm let s plným vědomím, že TransCanda pokračuje v investicích miliard dolarů do ropovodu,“ což firmě „významně snížilo“ hodnotu očekávané investice.¹⁰² Stejně by bylo možné argumentovat na základě budoucí dohody EU, která požaduje kompenzace za „opatření s dopady rovnajícími se... vyvlastnění,“ včetně těch „pro účely veřejnosti“ (oddíl 2, článek 5.1).

V **dotatku I** návrhu EU na zřízení ICS se ale upřesňuje, že „nediskriminační opatření... navržená a aplikovaná za účelem realizace legitimních politických cílů, jako je ochrana veřejného zdraví, bezpečnosti, životního prostředí nebo veřejných mravů... **nepředstavují nepřímé vyvlastnění.**“ Byl by pak argument TransCanady o vyvlastnění lichý? Ne nutně. Za prvé, podle firmy bylo nakládání s její zakázkou diskriminatorní (viz výše). Za druhé, firma zpochybňuje, že by rozhodnutí vlády USA bylo vedeno legitimními politickými cíli, protože bylo „v přímém rozporu se závěry vlastní studie administrativy,“ podle níž „nebude mít ropovod významné dopady na změnu klimatu.“¹⁰³ Co kdyby tribunál zasedající ohledně podobné žaloby proti členskému státu EU souhlasil?

EU chce také chránit „legitimní očekávání“ investorů. TransCanada opět argumentuje tímto způsobem, když tvrdí, že její „rozumné očekávání,“ že USA naloží s její nabídkou „spravedlivě a v souladu s minulými rozhodnutími, nebylo naplněno.“¹⁰⁴ Firma uvádí pět argumentů, proč měla „velmi dobrý důvod očekávat, že její nabídka bude schválena... v rozumné době“: za prvé splnila ta samá kritéria platná pro předchozí ropovody; za druhé administrativní USA opakovaně dospěla k závěru, že Keystone XL nebude mít významné dopady na změnu klimatu; za třetí z relevantních exekutivních pravidel vyplývá, že zakázka bude schválena, pokud nejsou přítomna ekologická, zdravotní a bezpečnostní rizika; za čtvrté firma intenzivně spolupracovala s administrativou na řešení rizik; a za páté byly podobné ropovody v minulosti schváleny zhruba do dvou let.¹⁰⁵ Neznají některé z těchto argumentů tak, že by je investor mohl považovat za „specifické garance“ ze strany státu, které „vyvolaly legitimní očekávání... na které se investor spoléhal při zahájení či pokračování investice, a které stát „následně zklamal“, jak se uvádí v návrhu EU (oddíl 2, článek 3.4)?

Co ale **formulace o právu na regulaci**, jak ji navrhuje EU? Podle té se práva investora „nedotknou práva smluvních stran regulovat v rámci svého teritoria pomocí opatření, která jsou *nutná* k dosažení legitimních veřejně-politických cílů“ (oddíl 2, článek 2.1). To by nezabránilo investorské žalobě jako v případě Keystone? Ne tak docela. Zatímco vláda USA mohla považovat neudělení zakázky Keystone XL za nezbytné k tomu, aby demonstrovala rozhodnou pozici při boji s klimatickou změnou, firma TransCanada tuto nutnost zpochybňuje a tvrdí, že rozhodnutí bylo „v přímém rozporu s nálezy vlastních studií administrativy,“ že ropovod nebude mít významné dopady na změnu klimatu.¹⁰⁷ Co kdyby tribunál zasedající nad podobnou žalobou proti členskému státu EU souhlasil?

V případě TransCanady se nejedná o situaci, kdy by vojáci USA se zbraní v ruce zabrali ropovod, ale o rozumné politické rozhodnutí chránit klima naší planety. Firma se ale na toto opatření, které se jí nezamlouvá, dívá jako na krádež.

Jim Shultz, Democracy Center¹⁰⁶

TransCanada požaduje „**náhrady** ve výši přes 15 miliard amerických dolarů za porušení ustanovení dohody NAFTA ze strany Spojených států.“¹⁰⁸ Převážná část požadovaných náhrad se zakládá na **ušlých budoucích ziscích**, které firma mohla hypoteticky vydělat – neboť jinak zatím investovala pouze 2,4 miliard dolarů.¹⁰⁹ Návrh EU by tedy umožňoval klást nároky na vyplacení ušlých očekávaných zisků.¹¹⁰ Náhrady by se mohly pohybovat až v řádu miliard dolarů.

A konečně, arbitráž firmy TransCanada na základě dohody NAFTA probíhá v tandemu se stížností u amerického federálního soudu v Texasu napadající ústavnost odmítnutí Keystone XL.¹¹¹ I když se zdá, že EU se snaží předcházet takovému **paralelním žalobám**, při kterých investor napadá ústavnost rozhodnutí a požaduje jeho anulaci před soudy členského státu EU a zároveň požaduje kompenzaci v rámci mezinárodní investiční arbitráže (oddíl 2, podsekce 5, článek 14), různí komentátoři se vyjádřili, že snaha EU by v praxi nemusela uspět.¹¹² Situace s paralelní žalobou à la TransCanada by tedy byla možná.

Arbitráž firmy TransCanada navíc probíhá, aniž by firmě bylo uloženo se nejdříve obrátit na domácí soudy. Návrh Komise rovněž nevyžaduje **vyčerpání domácích právních prostředků** – jindy jedno ze základních pravidel mezinárodního práva.

Nemůžeme vědět, jaké rozhodnutí by padlo v případě budoucí žaloby proti EU nebo jednomu z členských států po způsobu TransCanada (firmě by stačilo úspěšně doložit pouze jedno ze svých tvrzení, aby tribunál Spojeným státům nařídil vyplacení náhrad). Je ale dosti zřejmé, že investorská práva, tak jak je navrhuje Evropská komise, by nezabránila zahájení takového řízení.

Podobně tomu je i v případě dalších extrémních žalob investor-stát, jako například u napadení environmentálních omezení uhelných elektráren ze strany firmy Vattenfall, žalobě firmy Philip Morris proti protikuřáckým opatřením státu Uruguay, výhradám firmy Lone Pine proti moratoriu na fracking v Kanadě nebo u žaloby, kterou firma Bilcon nedávno vyhrála proti Kanadě ve věci odmítnutí úložišť (viz přehled na straně 12).¹¹⁴ Všechny právní opory, kterými tyto žaloby argumentují, lze najít v návrhu EU.

V naší zemi máme dobrý právní systém a ti, kterým se nelíbí rozhodnutí americké vlády, nechť se obrátí na soud.

Sander Levin, člen Sněmovny USA za Demokratickou stranu¹¹³

Hrozba #3: Návrh EU otevírá prostor pro výplaty miliard dolarů z peněz daňových poplatníků korporacím

Poté, co investiční tribunál jednou dojde k závěru, že stát porušil některá z mnohých práv investora – a stačí, aby se jednalo o jediné z nich – mohl by v souladu s návrhem EU nařídit platbu obřích sum z veřejných financí jako kompenzaci investorovi.¹¹⁵ Jelikož v textu návrhu vůbec nenajdeme zmínku o limitu částek, o které může firma žalovat, je nakročeno k tomu, aby se v budoucnu opakovaly mnohamiliónové a miliardové žaloby, které již nyní leží na stole. Dokáží značně zacloumat veřejnými rozpočty a v mnoha zemích na světě mohou být realizovány také jako konfiskace státního majetku.

Jednu z dosud největších kompenzací, 1,06 miliardy amerických dolarů plus úroky, musel vyplatit Ekvádor.¹¹⁶ Suma představuje jedno procento celkového HDP země. V roce 2003 musela Česká republika vyplatit mediální společnost náhradou ve výši 354 miliónů dolarů – údajně ekvivalentem tehdejšího rozpočtu pro zdravotnictví.¹¹⁷ A to jsme dosud nezmínili zatím nejvyšší známé náhrady ve výši 50 miliard dolarů, které byly uloženy k vyplacení Ruskem ve prospěch bývalého majoritního vlastníka ropy a plynu, firmy Jukos. Veřejné peníze dosud zpravidla putovaly na konta superbohatých korporací a jednotlivců (viz přehled 2 na straně 14).

Tribunály také často uloží výplatu náhrad za očekávané budoucí zisky, jako tomu bylo v případě Libye, které bylo uloženo zaplatit 900 miliónů dolarů za „ušlé zisky“ z „reálných a jistých ušlých příležitostí“ turistického projektu, přestože investor investoval pouze 5 miliónů dolarů a ke stavbě projektu vůbec nedošlo.¹¹⁸

I pokud rozhodci shledají, že stát porušil pravidla, zůstává stát suverénní a nemusí měnit zákony a regulace. I když bude možná muset zaplatit kompenzace.

Stuart Eizenstat, právnícká firma Covington & Burling a bývalý ambasador USA pro EU¹²⁰

Návrh EU v ničem nezabraňuje těmto potenciálně likvidačním nákladům. Nic by také nebránilo tribunálům nařídit kompenzace za nové zákony a regulace ve veřejném zájmu. Právě naopak: pasáž textu EU o právu na regulace sice stanovuje, že státům nemohou být uloženy kompenzace za odnětí dotaci pro investory (oddíl 2, článek 2.4), ale nevylučuje takovou možnost pro „opatření nutná k zajištění legitimních politických záměrů“

a pro „změny právního a regulatorního rámce“ (oddíl 2, články 2.1 a 2.2).¹¹⁹

Jinými slovy: EU, její členské státy a jejich obchodní partneři budou moci regulovat, jak chtějí – ovšem posléze by je kterékoli zákony a regulace mohly přijít na miliardy dolarů z peněz daňových poplatníků. Politická rozhodnutí by tak nesla „finanční cejch“, jak se vyjádřil právní expert Gus van Harten – pro politiky by bylo velmi nákladné měnit kurz v případě, že se objeví problémy s daným stavem nebo voliči budou požadovat změnu.¹²¹

Neměli by voliči v parlamentní demokracii mít možnost měnit vládu a neměla by vláda mít možnost provádět politické změny, aniž by se musela potýkat s neskutečně nákladnými závazky, do kterých vstoupila předešlá vláda?

Profesor Gus Van Harten, Osgoode Hall Law School¹²²

Hrozba #4: Návrh EU by mohl znemožnit tvorbu žádoucích politických opatření

Podle nového návrhu EU by investiční tribunály již nemohly nařídit vládám zrušení nebo přepsání zákona (oddíl 3, článek 28.1). Je ale těžké si představit, že zpravomocněním nadnárodních korporací požadovat závratné částky na náhradách za politická rozhodnutí, by takto vymezená investorská práva mohla v politicích vyvolávat zdráhavost zavádět žádoucí pojistky na ochranu veřejného zdraví, sociální zajištěnosti, soukromí a životního prostředí, jestliže velký byznys bude proti?

Pokud se žaloby velmi prodraží, tak se každá vláda bude snažit minimalizovat právní rizika. Investiční právník a rozhodce vysvětluje: „Žádný stát nechce být na základě smlouvy předvolán před mezinárodní tribunál. To by se dotklo diplomatických vztahů, mohlo by ovlivnit obchodní důvěru států a mít přímé dopady ve smyslu odrazení zahraničních investic v budoucnu. Ze své vlastní praxe vám můžu říci, že dnes státy dopředu konzultují právní poradce, než se pustí do realizace konkrétních politických opatření, aby se ujistili jestli se nevystavují riziku investorské žaloby.“¹²³ Pokud zde riziko je, tak si to dobře rozmyslí.

Je snadno si představit, že v určitých případech postačí pouhá hrozba vyplácení citelných náhrad zahraničnímu investorovi, aby hostitelský stát přehodnotil zamýšlené kroky.

Právníci z právní firmy Linklaters¹²⁴

Skutečně již máme k dispozici příklady, kdy došlo ke stažení, zpoždění nebo jinému přizpůsobení plánovaných i odsouhlasených zákonů na ochranu zdraví a životního prostředí přáním velkého byznysu kvůli nákladným korporátním žalobám nebo hrozbě zahájení právních kroků. Příkladem tohoto regulačního bloku je snížení hodnoty ekologických ukazatelů pro uhelnou elektrárnu, čímž se Německo mimosoudně vyrovnalo se švédskou energetickou společností Vattenfall (viz tabulka 1 na straně 12) nebo pozdržené zavedení protikuřáckých opatření v Kanadě a na Novém Zélandu v důsledku hrozcích i reálně podaných žalob ze strany firmy Big Tobacco.¹²⁵

Při rozhodování, jestli podat žalobu...by investoři měli mít na paměti, že kolem 30 až 40 procent investičních sporů se obvykle vyřeší před rozhodnutím o konečné náhradě. Zahájení žaloby může vytvořit dobrou vyjednávací pozici pro investora, která mu pomůže dosáhnout uspokojivého výsledku.

„Praktické tipy“ právní firmy Dentons pro zahraniční investory¹²⁶

Obvykle se má zato, že hrozby nákladnými žalobami proti vládám jsou nyní významnější a častěji používané než skutečné žaloby. Za zavřenými dveřmi nadnárodní firmy otevřeně přiznávají, že „ISDS je důležité, protože funguje jako preventivní obrana“ před opatřeními, která se jim nelíbí, jak to shrnuli lobbisté amerického ropného giganta Chevron při setkání s vyjednávači EU na jaře 2014.¹²⁷ Právnícké firmy specializující se na arbitráže pak neustále povzbuzují své klienty z řad nadnárodních firem, aby používali ISDS jako zbraň k zastrašení vlád.

Tento druh ochrany je v první řadě možné použít jako prevenci neadekvátního jednání státu. Tyto procedury se mnohou stát velmi důležitými nástroji pro zahraniční investory a průmyslové svazy při předcházení změnám zákonů.

Právnícká firma Steptoe & Johnson o ochraně zahraničních investorů¹²⁸

Akademici jako David Schneiderman z univerzity v Torontu v Kanadě výstižně popsali protidemokratickou povahu mezinárodních investičních dohod jako „rodící se formu super-ústavy...která má ekonomická rozhodnutí izolovat od většinově tvořené politiky.“¹²⁹ Další nazvali mezinárodní režim investic přebujelým „pojistným programem pro zahraniční investory proti rizikům vycházejícím z demokracie, politiky a soudnictví v zemích celého světa.“¹³⁰

Hrozba #5: Návrh EU by umožnil obcházení soudů a napadání jejich rozhodnutí

Návrh EU by zahraničním korporacím dovolil napadat všechny typy činností suverénních států: zákony schválené parlamentem, politiku vlády i soudní verdikty, které údajně škodí jejich investicím – od lokální až po federální a dokonce i evropskou úroveň.

Rozhodnutí soudů jsou již dopředu vystavena zpochybnění arbitrážními tribunály. Americký ropný gigant Chevron nedávno podal investorskou žalobu proti státu, aby se vyhnul placení 9,5 miliard dolarů ve prospěch domorodých skupin, jež by umožnilo vyčištění rozsáhlé kontaminace amazonského deštného pralesa, které vzniklo kvůli těžbě ropy, jak nařídily soudy státu Ekvádor. Tribunál skládající se ze tří členů zatím stojí na straně Chevronu a požaduje, aby Ekvádor zastavil vymáhání tohoto rozsudku. Takovýto krok by ale byl v rozporu s dělbou moci zakotvenou v ekvádorské ústavě a vláda Ekvádoru se tedy rozhodnutím tribunálu neřídila. Chevron nyní tvrdí, že toto rozhodnutí porušuje jeho právo na férový a rovný přístup podle smlouvy mezi USA a Ekvádorem, a požaduje kompenzace. Kvůli tomuto flagrantnímu zneužití investičních arbitráží k obcházení justice to možná budou obyvatelé Ekvádoru, kdo bude muset zaplatit za znečištění jejich ekosystému – a nikoli viník samotný.¹³²

Když se v noci probudím a přemýšlím o arbitrážích, tak mě nepřestává udivovat, že suverénní státy vůbec přistoupily na systém arbitrází.. Třem soukromým osobám je dovoleno zpochybňovat, dle libosti a za neexistence odvolací instance, jakákoli rozhodnutí soudů a veškeré zákony a regulace pocházející z parlamentu... Politici nikdy nepropůjčili takovou autoritu ani domácím soudům a žádný stát nikdy nedal jinému mezinárodnímu soudu tolik moci.

Juan Fernández-Armesto, rozhodce ze Španělska¹³³

V rámci dalšího probíhajícího sporu investor-stát napadá farmaceutická společnost Eli Lilly rozhodnutí Kanadského federálního soudu, který měl zneplatnit dva patenty na léky této firmy (Strattera na léčbu ADHD a Zyprexa na léčbu schizofrenie). Kanadské soudy tak rozhodly po zjištění, že firma Eli Lilly nedodala dostatečné podklady, které by dokládaly, že léky mají slibované dlouhodobé účinky. Lék Strattera byl například testován pouze v rámci třítydenní studie zahrnující 21 pacientů. Eli Lilly požaduje 500 milionů amerických dolarů na náhradách.¹³⁴

V kostce, návrh EU by zavedl jakýsi nejvyšší pseudo-soud, který by blokoval všechny soudy členských států EU i Soudní dvůr Evropské unie. Tyto pseudo-soudy by ovšem mohly výhradně používat pouze zahraniční investoři a jejich jediným účelem by bylo chránit jejich investice a očekávané zisky.

Toto odsunutí soudů na druhou kolej vyvolalo rovněž obavy mezi soudci. V únoru 2016 největší svaz německých soudců a veřejných prokurátorů jednoznačně návrh Evropské komise odmítl s odůvodněním, že navrhovaný systém investičních soudů by soudy členských států a Soudní dvůr EU připravil o základní kompetence ve smyslu zachování práva EU. Soudci rovněž popřeli, že by existoval jakýkoli právní základ, podle kterého by Evropská komise mohla zavádět takto zásadní změny stávajícího právního systému.¹³⁵

Hrozba #6: EU navrhovaná procedura urovnání sporů je zaujatá ve prospěch investorů a komerčních zájmů

Proces urovnávání sporů navrhovaný EU není právně nezávislý, ale obsahuje inherentní výhody pro investory. O žalobách by rozhodovaly tribunály složené ze tří soukromých rozhodců pracujících pro zisk (nyní přejmenovaných na „soudce“) nacházejících se ve střetu zájmů. Narozdíl od soudců by neměli fixní plat, ale byly by vypláceni za jednotlivé případy – dostávali by slušných 3 000 amerických dolarů za den, kromě měsíčních záloh ve výši 2000 euro.¹³⁶ Vydělávali by tedy tím více, čím více žalob zahraničních investorů by bylo podáno.

Proces samozřejmě nedošel až k vytvoření stálého investičního soudu se stálými soudci, kteří by nebyli v pokušení myslet na budoucí byznys.

Evropská komisařka pro obchod, Cecilia Malmströmová¹³⁷

V jednostranném systému, kde mohou žaloby podávat jen investoři, vzniká motivace stranit právě jim – protože tak dlouho, co se systém bude vyplácet investorům, budou rozhodci dostávat více žalob a více peněz. Empirická studie 140 případů žalob na základě investičních smluv podaných do května 2010 skutečně odhaluje, že rozhodci značně rozšířili práva zahraničních investorů skrze svou širokou interpretaci práva.¹³⁸

Zaujatost ve prospěch investorů by zůstala přítomna, i kdyby EU nakonec pro rozhodce zavedla klasické platy. I bez dalších finančních stimulů by rozhodci stále měli silnou motivaci stranit těm, kteří mají možnost podávat žaloby – neboť v jednostranném právním systému zaručují rozhodnutí nakloněná žalovatelům stálý přísun nových případů a posilují vlastní moc a autoritu. Problém tedy spočívá v jednostrannosti investitorských práv. Jedna ze stran, typicky velké korporace nebo bohatí jednotlivci, získají rozsáhlá a dobře uplatnitelná práva, zatímco na druhé straně se obyvatelům státu dostane pouze povinnosti. Podle návrhu EU by druzí jmenovaní ani neměli právní postavení, které by jim umožňovalo se rovnocenným způsobem účastnit právního procesu, pokud by se jich přímo dotýkal – např. jakožto lokální komunity žijící na území, o které se uchází investor.¹³⁹

Doložky ISDS jsou anomálií v tom, že poskytují ochranu investorům, ale nikoli státům či obyvatelům. Umožňují investorům žalovat státy, ale nikoli naopak.

Otevřený dopis deseti nezávislých expertů OSN a zvláštních zpravodajců¹⁴⁰

Návrh EU může vést k předpojatosti také v dalších aspektech. Například nejsou stanoveny žádné „odstávky“ pro činnost patnácti dopředu odsouhlasených rozhodců, kteří budou rozhodovat o budoucích žalobách investor-stát. Z role právníka mohou rovnou vstoupit do role soudce a ihned zase zpátky. Jinými slovy, ti samí soukromí právníci - kteří se nyní podílejí na boomu investičních arbitráží a rozšiřují svůj byznys povzbuzováním investorů k žalobám a velkorysími interpretacemi investičního práva, aby tak přilákali další žaloby¹⁴¹ - teď jednoduše převléknou svrchník a stanou se novými „super-arbitry“ a mohli by rozhodovat případy, ve kterých budou pamatovat na zájmy předchozích klientů a arbitrážního byznysu. Po skončení činnosti v roli super-rozhodců se ihned budou moci vrátit k soukromé praxi, kde by pak mohli využít své předchozí právní interpretace k osobnímu zisku a ve prospěch budoucích zaměstnavatelů.

Těmto super-rozhodcům navíc stále zůstane možnost - v době, kdy jejich předem vybraná jména figurují na listinách EU - vydělávat slušné částky v roli rozhodců v jiných případech a pracovat pro soukromé právní firmy (i když jim bude zakázáno figurovat v roli právních zástupců firem v ostatních investičních sporech).¹⁴² Tyto mnohočetné role by nepříjemně přiblížily možnost střetu zájmů, což by mohlo zpochybnit nezávislost rozhodců. Z kritérií pro výběr rozhodců také vyplývá, že dopředu odsouhlasení rozhodci EU by se rekrutovali z užšího okruhu investičních právníků, což by bylo na úkor odborných zkušeností z jiných právních oblastí, ve kterých tolik nedominují komerční zájmy, které by ale mohly mít relevanci pro jejich rozhodování, jako např. administrativní, pracovní nebo environmentální právo.¹⁴³

Navrhovaná procedura pro jmenování soudců ICS ani jejich postavení neodpovídá mezinárodním požadavkům na nezávislost soudů.

Deutscher Richterbund, největší svaz soudců a veřejných prokurátorů v Německu¹⁴⁴

PŘEHLED 6:

K ISDS existují alternativy

Vlády mají k dispozici řadu alternativ k přebujelým právům korporací: vůbec tato práva neudělovat by byla jedna z nich. Například dohoda o volném obchodu mezi USA a Austrálií (platná od roku 2005) ani dohoda mezi Japonskem a Austrálií (platná od roku 2015) nepovolují arbitráže investor-stát. V případě problémů se zahraniční investor musí obrátit na domácí soudy - jako kdokoli jiný.

Země mající uzavřené dohody, které se ukázaly jako rizikové, mohou následovat příklad Jihoafrické republiky, Indonésie, Bolívie, Ekvádoru nebo Venezuely a ukončit je. Taková možnost existuje i pro množství bilaterálních investičních dohod, které mezi sebou podepsaly členské státy EU (takzvané BITs). Ty způsobují rostoucí počet žalob, se kterými se potýkají členské státy EU: dohromady jich je 99, tedy zhruba 16 procent všech známých sporů ke konci roku 2014.¹⁴⁵ Ukončení dohod také představuje možnost v případě bilaterálních investičních smluv východoevropských států EU s Kanadou a USA.

Země také mohou následovat příkladu Jihoafrické republiky a aktualizovat své zákony o investicích, chtějí-li vyjasnit či upravit typ ochrany pro zahraniční investory (viz strana 15).

Investoři vydávající se do zahraničí také mohou zajistit své investice před politickými riziky pomocí soukromého pojištění nebo mohou podepsat investiční smlouvu s hostitelským státem.

A nakonec fakt, že korporace se nadále dopouštějí závažného porušování lidských práv po celém světě, podtrhuje nutnost rozejít se se systémem, který zakotvuje stále rozsáhlejší práva a privilegia pro globální korporace, bez odpovídajících povinností. Iniciativy jako je Smluvní aliance („Treaty alliance“) usilují o vytvoření závazného mezinárodního nástroje při OSN, který by se vypořádával s porušováním lidských práv ze strany korporací.¹⁴⁶ Jestliže EU a její členské státy zastávají zájmy korporací namísto lidských práv, podkopávají tím v důsledku smluvní proces OSN.¹⁴

Přejmenováním systému ISDS na „soudní systém“ a nových rozhodců na „soudce“ se Evropská unie dopouští vážného pokřivení pojmů. Nemůže být řeč o skutečném soudu, dokud pouze zahraniční investoři budou moci podávat žaloby a dokud tribunály nebudou zohledňovat ochranu životního prostředí, lidská práva nebo jiné nekorporátní ohledy, které běžný soudce zpravidla musí brát v potaz.

Hrozba #7: Návrh EU může systém ISDS zvěčnit

Řada zemí z různých částí světa nyní opouští investiční dohody, které se pro ně ukázaly jako příliš nákladné (viz str. 13). Zatímco z řady dohod je možné odstoupit kdykoli¹⁴⁸, bude prakticky nemožné vystoupit ze systému speciálních práv pro zahraniční investory, jakmile budou ukotvena v širším obchodním paktu, jaký nyní navrhuje Evropská komise.

V rámci širších dohod jako TTIP nebo CETA by například členské státy EU nemohly jednoduše odstoupit od garance investorských práv. Musely by odmítnout celou dohodu – a být tak nuceny vystoupit z EU, neboť mezinárodní dohody uzavřené EU se stávají součástí jejího právního řádu.¹⁴⁹ V opačném případě by EU mohla ukončit dohodu v plném rozsahu. Obojí představuje velmi nepravděpodobný scénář.

Evropská komise rovněž představila svůj „střednědobý záměr“¹⁵⁰ vytvořit multilaterální investiční soud, a to paralelně ke stávajícím bilaterálním jednáním. Tento záměr zmiňuje zvláště v souvislosti s některými státy Asie. Nedávno uzavřená dohoda o volném obchodu mezi EU a Vietnamem již obsahuje kapitolu o „multilaterálním nástrojích urovnávání sporů“, podle které Vietnam a EU „vstoupí do jednání o multilaterálním investičním tribunálu“.¹⁵¹ Nejsou sice známy žádné podrobnosti o povaze tohoto tribunálu, ale je nasnadě, že nejvyšší světový soud pro korporace by dále formalizoval práva korporací, kterými nebudou disponovat domácí investoři.

Vytvoření speciálních soudů jen pro konkrétní druhy účastníků řízení je špatnou cestou vpřed.

Deutscher Richterbund, největší svaz soudů a veřejných prokurátorů v Německu¹⁵²

Namísto, aby tedy EU ukončila systém ISDS, tak jak jej známe, hrozí, že její agenda o ochraně investic natrvalo zaváže členské státy k dodržování právního režimu, ve kterém je veřejný zájem a demokracie pošlapávána soukromými zisky.

Kapitola 4:

TTIP, CETA, ISDS, ICS: různé názvy, ta samá korporátní agenda

Během posledních dvou let zaměstnávalo občany, vlády i média celoevropské kontroverzní téma zpočátku těžko proniknutelné obchodních dohod. Skutečná bitva o systém extrémních investorských práv ale teprve začíná.

Poprvé za dva roky, poté, co masivní odpor občanů donutil vyjednavče dočasně zastavit jednání, je ISDS opět na pořadu jednání o Obchodním a investičním partnerství (TTIP) mezi EU a USA. Ostatní obchodní dohody čekající na schválení v letech 2016 a 2017 již obsahují velmi silná investorská privilegia: dohoda o volném obchodu mezi EU a Singapurem (finalizovaná v roce 2014), evropsko-kanadská Všeobecná ekonomická a obchodní dohoda (CETA, rovněž z roku 2014) a dohoda o volném obchodu mezi EU a Vietnamem (finalizovaná v roce 2015). Zatímco CETA a dohoda mezi EU a Vietnamem vycházejí z „nového“ návrhu na systém ochrany investic EU (klamavě přejmenovaného na „investiční soudní systém“ neboli ICS), vychází dohoda EU-Singapur ze „starého“ modelu ISDS.

Dojde-li k jejich ratifikaci, stanou se tyto smlouvy prvními, které jedním rázem zahraničním firmám ze *všech* ekonomických oblastí udělí právo přímo žalovat EU a *všechny* její členské státy o rozsáhlé náhrady před mezinárodními tribunály, které jsou nakloněné byznysu. Takovéto žaloby dosud umožňovala pouze Dohoda o energetické chartě (ECT), multilaterální dohoda vytvořená po pádu železné opony, která se ovšem omezovala pouze na energetický sektor. Množství bilaterálních investičních dohod (BIT) podepsaných členskými státy EU má zase mnohem menší geografický dosah. Nicméně i tento stávající rámec dohod vyvolává stále více kontroverzí, jelikož počet investorských žalob proti členským státům markantně vzrostl (viz přehled 2 na straně 14). Členské státy kvůli těmto žalobám zaplatily minimálně 3,5 miliardy euro z peněz daňových poplatníků, přičemž 60 % těchto žalob se týká sektorů s dopadem na životní prostředí.¹⁵³

Toto je nový nebezpečný způsob jak nadnárodním korporacím dát k dispozici vlastní soud, ke kterému nebudou mít přístup lokální firmy a skupiny obyvatel.

Maude Barlow, předsedkyně Council of Canadians o investiční kapitole CETA¹⁵⁵

Nepřekvapí, že ISDS představuje kontroverzní součást všech nových obchodních dohod navrhovaných EU a zároveň potenciální překážku pro ratifikaci, zvláště v případě dohody CETA s Kanadou. Dohoda čítající 1600¹⁵⁴ stránek musí získat souhlas členských států EU a Evropské rady a většinu v Evropském parlamentu a navíc nejspíše i v národních parlamentech všech 28 členských zemí. V mnoha aspektech jednání je CETA považována za vzor pro ještě kontroverznější navrhovanou dohodu s USA, TTIP.

Smlouva jako Trojský kůň

Odbory a občanské skupiny odmítají dohodu CETA z řady důvodů, od vyšších cen léků, ohrožení veřejných služeb až po absenci uplatnitelných pravidel na ochranu zaměstnanců.¹⁵⁸ Zvláště kapitola dohody CETA o ochraně investic vzbudila obavy na obou stranách Atlantiku. Lze říci, že zahraničním korporacím uděluje ještě větší práva nežli stávající dohody jako je Severoamerická dohoda o volném obchodu (NAFTA), na základě které byla Kanada již 39 krát žalována a prohrála či musela urovnat řadu sporů a na kompenzacích celkem vyplatila 190 miliónů kanadských dolarů. Dohoda CETA by například zahraničním investorům udělila rozsáhlejší práva napadat finanční regulace a rovněž obsahuje ustanovení, která by mohla být interpretována jako „právo“ na stabilní regulační prostředí a investorům tak poskytla mocnou zbraň v boji s regulačními změnami.¹⁵⁷ CETA také funguje jako Trojský kůň pro nadnárodní firmy sídlící v USA, které by mohly podávat žaloby proti evropským politickým opatřením skrze své kanadské pobočky, pokud budou jejich investice takto strukturovány. I pokud by nikdy nedošlo k zahrnutí rozsáhlých investorských práv do TTIP, tak 81 procent amerických firem působících v EU – 41 811 z 51 495 firem – by mohlo podnikat investorské útoky proti EU a jejím členským zemím už na základě dohody CETA.¹⁵⁸

Obrázek 3: CETA: zrádná smlouva

To jsou jen některé z 41 811 amerických společností, které mohou žalovat členské země EU skrze smlouvu CETA, pokud náležitě upraví své investice

Pokud dojde k podpisu a ratifikaci dohody CETA beze změn ISDS, utrpí tím kanadská i evropská demokracie, zatímco korporace získají nový způsob, jak sabotovat jakákoli politická opatření navržená na ochranu životního prostředí, veřejného zdraví, veřejných služeb a přírodních zdrojů, která hrají zásadní roli při posilování udržitelnosti a spravedlnosti našich ekonomik.

Prohlášení více než 100 občanských skupin z Evropy a Kanady¹⁵⁹

Nechají se členové EP splést velkým přejmenováním ISDS?

Řada členů Evropského parlamentu (EP) uvítalo rozsáhlá práva pro zahraniční investory ve smlouvě CETA. Po zveřejnění finálního znění dohody v únoru 2016 oslavovala největší frakce parlamentu Evropská lidová strana (EPP) „moderní a ambiciózní“ kapitolu o investicích¹⁶⁰ ve smlouvě CETA – stejně jako liberální frakce ALDE.¹⁶¹ Druhá největší frakce, Socialisté a demokraté (S&D), oslavovala korporátní práva dohody CETA s tím,

že dohoda „skutečně zohledňuje obavy občanské společnosti a skončuje s ISDS“.¹⁶² Zpravodaj frakce S&D, člen EP z Rumunska, Sorin Moisa, byl potěšený: „Permanentní tribunál s veřejnými soudci a nahodilým přidělováním členů ke každému případu, permanentní odvolací soud, procesní pravidla vymahatelná předsedou Mezinárodního soudu, článek o zachování práva na regulace: to nejsou jen kosmetické změny, ale kompletní změna paradigmatu.“¹⁶³ Zároveň slíbil: „Nadcházející měsíce strávím přesvědčováním, že CETA si zaslouží posvěcení Evropského parlamentu.“¹⁶⁴ Podobná vyjádření zazněla od sociálních demokratů v členských zemích jako Německo, kde investorská privilegia dohody oslavovali jako „ohromný úspěch pro nás sociální demokraty“, který „vezme vítr z plachet kritikům ISDS“. Mluvčí strany pro otázky ekonomiky a energetiky dokonce uvedl: „Ti, kdo chtějí silnější regulace mezinárodního obchodu a světové ekonomiky nemůžou než uvítat“ dohodu CETA.¹⁶⁵

Jinými slovy, podstatná část členů evropského parlamentu i národních parlamentů je podle všeho toho mínění, že „nový“ návrh EU na ICS v dohodě CETA (Komisí a některými členy EP zavádějícím způsobem haleny do soudní terminologie) si zaslouží větší podporu než „starý“ systém ISDS, který mnozí z nich v minulých letech přikře odmítali.

Návrh Komise stále neřeší zásadní rizika, která nadnesl Transatlantický Consumer Dialogue a další. Místo toho se návrh zaobírá kosmetickými změnami.

Transatlantic Consumer Dialogue (Transatlantický dialog spotřebitelů)¹⁶⁶

Výše zmíněné může být překvapivé pro čtenáře předchozí kapitoly, která ukazuje, že „nový“ model ISDS je nebezpečím pro demokracii, opatření ve veřejném zájmu i veřejné finance. S výjimkou několika procedurálních vylepšení – lepší proces výběru rozhodců, posílení etických pravidel a vytvoření odvolací instance – je „nový“ systém ISDS v zásadě identický s kapitolou o investicích v obchodní dohodě EU-Singapur, která obsahuje předchozí model ISDS, který prý byl vylepšen. Přejmenovaná verze obsahuje ta samá korporátní privilegia, kterých nadnárodní firmy využívají při miliardových požadavcích na kompenzace za rozhodnutí na ochranu životního prostředí či veřejného zdraví. Znění je také často identické s textem dohody EU-Singapur. Tabulka 1 (na straně 32) ilustruje podobnost těchto systémů z hlediska nejpodstatnějších rizik ISDS tak, jak na ně upozorňují občanské skupiny, odbory, malé a střední podniky a akademici již několik let.

Natírání na růžovo

Všichni posledně jmenovaní ostře kritizují pokus Komise skrýt silně nepopulární systém ISDS pod pozlátko „soudní“ rétoriky. Když Komise zveřejnila svůj „nový“ návrh na ISDS, účastníci kampaně ho odmítli jako pokus „přetřít ISDS na růžovo“ a „v zásadě PR operaci, která má umožnit vyhnout se obrovské kontroverzi a odporu vyvolanému ISDS“.¹⁶⁷ Od té doby došlo k uveřejnění hlubších analýz a pozičních dokumentů, které vypovídají o tom, že občanská společnost na obou stranách Atlantiku se nenechala zmást změnou názvu z ISDS na ICS a bude vytvářet občanskou opozici proti zvláštním privilegiím zahraničních investorů, ať se nazvou jakkoli.¹⁶⁸

Budeme vytvářet občanskou opozici proti zvláštním právům zahraničních investorů, ať se nazývají ISDS nebo jinak.

Owen Tudor, Trade Union Congress (Kongres odborů) ve Velké Británii¹⁶⁹

Mezitím se do tábora odpůrců přidaly další skupiny. Nejvýraznější představuje největší svaz soudců a veřejných prokurátorů v Německu, který jednoznačně odmítl návrh Komise na „investiční soudní systém“ s uvedením řady rizik od nedostatečné finanční nezávislosti po vytlačování evropských soudů na druhou kolej. Soudci také kategoricky odmítli koncept zvláštního soudu dostupného jen některým skupinám jakožto „špatnou cestu vpřed“ a uvedli, že „je na členských státech, aby zajistily přístup ke spravedlnosti pro všechny a zajistily reálný přístup pro zahraniční investory tím, že soudy dostanou k dispozici relevantní zdroje“.¹⁷⁰

Průmysl spouští falešný poplach

Korporátní lobbistické skupiny napadly nový návrh investorských práv Komise z jiného úhlu. Jakmile byl uveřejněn, spustil průmysl falešný poplach, že dojde k erozi ochrany investic. Podle Evropského fóra služeb, lobbistické skupiny sdružující hráče v oblasti služeb jako je Deutsche Bank, IBM a Vodafone, „zavádí návrh Komise „vládní ochranu“, ke škodě dřívější ochrany investic byznysem.“¹⁷² Hlavní lobbista nejmocnější evropské korporátní lobbistické skupiny, Evropské federace zaměstnavatelů, šel až tak daleko, že uvedl, že „ve skutečnosti nebude moct žádný investor získat kompenzace“.¹⁷³

Politická situace je výhodná pro Evropskou komisi. Zájmové skupiny ze všech stran kritizují její reformní agendu. Může tedy tvrdit, že reaguje na kritiku veřejnosti a představuje vyvážený návrh.

Max Bank, skupina monitorující lobbying, Lobbycontrol¹⁷⁴

TABULKA 1:

Stále ta samá korporátní privilegia

Rizika ISDS	Vypořádala se EU s riziky ze staších návrhů na ISDS?	STARÉ ISDS V EU-SINGAPORE	NOVÉ ISDS (ICS) V TTIP & CETA
ISDS zvýhodňuje zahraniční investory	Nezměněno. Jak „starý“, tak „nový“ systém ISDS poskytuje investorům větší práva – majetková i procedurální – než komukoli jinému. Pouze zahraniční investoři smějí obcházet domácí soudy a přímo žalovat státy před paralelními tribunály s požadavkem na vyplacení kompenzací za opatření, na jejichž kompenzaci by nevznikal nárok v mnohých právních systémech. Domácí firmy a běžní občané tato privilegia nemají.		
Korporace používají ISDS k útokům na opatření na ochranu životního prostředí a dalších oblastí veřejného zájmu	Nezměněno. Investorské žaloby proti legitimním, nediskriminačním a zákonným opatřením na ochranu zdraví, životního prostředí a jiných oblastí veřejného zájmu jsou bezesbýtku možná jak ve „starém“, tak „novém“ systému ISDS (viz např. Přehled 5 na straně 22). A jak dokládá nechvalně známý případ úložiště firmy Bilcon v žalobě proti Kanadě (viz přehled 1 na straně 12), mohou investoři s těmito žalobami uspět. ¹⁷¹		
Tribunály ISDS mohou státům uložit vyplacení náhrad bez finančního limitu	Nezměněno. Jak podle „starého“, tak podle „nového“ systému ISDS by státy mohly být nuceny vyplácet obrovské sumy veřejných peněz na kompenzacích vůči zahraničním investorům, i za nediskriminační a ústavě odpovídající zákony a regulace ve veřejném zájmu a za ušlé hypotetické zisky v budoucnu. Tyto kompenzace by mohly vážně poškodit veřejné rozpočty.		
Korporace požívají žaloby ISDS a hrozbu jimi k oddálení a oslabení žádoucích politických opatření	Nezměněno. Návrh EU na ISDS uděluje výjimečně silná práva investorům, která mohou být využita při zastrašování tvůrců politických rozhodnutí. Nic v návrzích nebrání vládám, aby „dobrovolně“ oddalovaly, rušily či rozměľňovaly žádoucí opatření, když bohatá firma podá žalobu ISDS nebo jí pohrozí.		
ISDS je silně nevyvážený, zahraničním investorům dává významná práva bez povinností	Nezměněno. Návrhy EU na ISDS uděľují zahraničním investorům silná a snadno vymahatelná práva, ale žádné vymahatelné povinnosti. Systém nemůže být využíván hostitelským státem, odbory či lokálními komunitami tak, aby učinil investory zodpovědné za porušování lidských či pracovních práv nebo za ničení životního prostředí a další nekalé jednání.		
Soudní procedury ISDS jsou často tajné, veřejnost se nedozví nic nebo jen málo	Změněno. Díky otevřeným slyšením a dostupnosti většiny dokumentů veřejnosti by řízení ISDS mohla být transparentnější (jako v případě dohod USA a Kanady, které začaly garantovat větší otevřenost před více než deseti lety). Výjimky pro důvěrné informace a možnost tribunálů omezovat přístup veřejnosti by stále mohly omezovat transparentnost. Navíc mimosoudní vyrovnání ve kterém figurují veřejné peníze a moratoria na regulace, by podle návrhu nebyly zveřejňovány.		

Rizika ISDS

Vypořádala se EU s riziky ze staších návrhů na ISDS?

Spory rozhodující rozhodci, dosazení jednou ze stran, pracují pro zisk a mají silnou motivaci stranit investitorům. Jsou v několikerém střetu zájmů

Nezměněno ve „starém“, částečně změněno v „novém“ systému ISDS. „Nový“ návrh EU na ISDS dělá několik pozitivních krůčků směrem k nezávislosti: rozhodci (přejmenovaní na „soudce“) by již nebyli vybíráni stranami sporu, ale dosazováni nahodile z předem odsouhlasené listiny. Neměli by umožněno pracovat jako právní zástupci v dalších investičních kauzách (což by ale obecně neplatilo o výkonu vedlejší právní činnosti, ani o výdělcích v roli rozhodců v jiných kauzách ISDS, přičemž rovněž není stanovena lhůta pro nucené přerušení činnosti, aby se omezila možnost střetu zájmů před nebo po jejich dosazení).

Zásadní zaujatost ve prospěch investora zde ale zůstává: ani v jednom ze systémů ISDS nebudou o žalobách rozhodovat soudci s fixním platem. Rozhodnutí budou vynášet rozhodci pracující pro zisk, jež jsou placeni případ od případu, a kteří mají silnou motivaci rozhodovat ve prospěch té strany, která může podávat žaloby: investorů.

Rozhodnutí ISDS nemohou být revidována

Nezměněno ve „starém“, změněno v „novém“ systému ISDS. Zatímco dohoda EU-Singapur obsahuje pouze neurčitý záměr případně do budoucna zřídit odvolací instanci, „nový“ evropský návrh textu ISDS zahrnuje odvolací tribunál se stálými členy. To by mohlo vést ke koherentnějším rozhodnutím, ale neřeší se tím žádný ze zásadních problémů zmíněných výše (upřednostňování zahraničních investorů, ne zcela nezávislé tribunály, jednostrannost systému...atd).

ISDS by nemusel být kompatibilní s evropským právem

Nezměněno. Oba mechanismy ISDS dovolují investorům při žalobách proti rozhodnutím na základě práva EU odsouvat na druhou kolej národní soudy i Evropský soud a podryvat tak jejich kompetence. „Nový“ i „starý“ systém ISDS jsou také zásadním způsobem diskriminační, protože nejsou dostupné evropským občanům, komunitám ani místním investorům. To je hluboce nespravedlivé a podryvá to řádné fungování EU a jejího vnitřního trhu.

Ze strany průmyslu to je rozhodně chytrý tah, protože se zdá, že návrh Komise se pohybuje někde mezi požadavky průmyslového sektoru a hájením veřejného zájmu ze strany občanských skupin. To Komisi usnadňuje prodat svůj návrh jako kompromis, který možná podle kritiků nejde tak daleko, jak by si přáli, ale je na správné cestě.

Za zavřenými dveřmi si však zastánci ISDS, jak se zdá, uvědomují, že návrh Komise „nic nemění“, protože dalekosáhlá práva investorů v podstatě „zůstávají ta samá“, jak to formuloval investiční právník, který vydělává peníze na žalobách firem proti státům.¹⁷⁵ Jiní investiční právníci nazvali investorská práva v návrhu Komise „velmi dobrým výchozím závazkem (pro státy)“

- „z perspektivy nenasytého a hrabivého právníka.“¹⁷⁶

Německá průmyslová federace BDI, jedna z nejvýznamnějších lobbistických skupin ve sporu o ISDS v Evropě v minulých letech, rovněž z větší části uvítala návrh Komise, přičemž zvláště chválila podstatná práva investorů, definici investice, zastřešující klauzuli, odvolací řízení a dlouhodobý záměr Komise zřídit multilaterální investiční soud. Je dobré si povšimnout, že BDI také oceňuje fakt, že návrh Komise „do budoucna spatřuje možnost vytvoření mechanismu urovnávání sporů investor-stát“¹⁷⁷. Jinými slovy: ISDS.

Z hlediska BDI zasluhují mnohé návrhy Komise podporu.

Německý svaz průmyslu BDI o návrhu ICS¹⁷⁸

Nepotřebujeme ISDS přejmenovat, ale odmítnout

Není ale ještě vše ztraceno. Některé poslance EP snad poslední PR akce Komise obalamutila, jiné ale ne. Například francouzský poslanec Yannick Jadot během svého projevu o potenciální revizi systému investičního soudního dvora mimo jiné řekl: „Občané Evropy nechtějí jen změnu v detailech arbitráží, ale odstranění celé klauzule.“¹⁷⁹ Levicová frakce EP návrh jako celek odmítá. Obavy se přitom šíří také do ostatních frakcí. Belgičtí poslanci zelených, sociálních demokratů a konzervativců v nedávném dopise například kritizovali návrh jako pouhé pozlátko a trvali na tom, že „ISDS i ve svých pozdějších verzích pro nás bude nepřijatelná kvůli základu, z kterého vychází a hrozbám, které před naší demokracií staví.“¹⁸⁰

Válka o extrémní práva investorů se nakonec rozhodne na úrovni členských států a v Evropském parlamentu. Stále více lidí se přitom dozvídá o skutečné povaze systému ISDS, takže snad bude možné vytvořit účinný tlak na zákonodárce, aby dohody jako CETA nebo TTIP nepřijímali.

Změnou názvu se nenecháme zmást. Jsme proti privilegovanému přístupu ke spravedlnosti, ať se mu říká jakkoli.

Judith Kirton-Darling, poslankyně EP socialistické frakce za Spojené království¹⁸¹

Kapitola 5

Závěr: 7 důvodů, proč odmítnout a zrušit privilegia korporací

V pohádce O červené karkulce si vlk vymýšlí různé triky, aby k němu karkulka pojala důvěru. Předstírá, že je její babička; oblékne si staré ženské šaty, napodobuje babiččin vysoký hlas, přikrývá se peřinou. Karkulka se nechá napálit a málem také sníst. V současném sporu o práva korporací v obchodních dohodách EU je velkým zlým vlkem rozhodčí orgán sporů mezi státem a investorem, tedy ISDS. Evropská komise pak používá „Systém investičních soudů“ neboli ICS jako peřinu, pod kterou se vlk skrývá, aby se nepoznalo, že to ve skutečnosti není babička.

Na rozdíl od karkulky by se země, kterým EU ustanovení nabízí, neměly nechat zmást. ICS je nebezpečný pro daňové poplatníky, politiky hájící veřejný zájem a pro demokracii tak jako „známý“, nenáviděný systém ISDS. Možná je dokonce nebezpečnější, protože může členské země EU uvěznit v situaci, kdy soukromé firmy pošlapávají veřejný zájem a demokracii.

Uvedme si sedm základních důvodů, proč tomu tak je:

Důvod #1: ICS umožní desítkám tisíc korporací žalovat vlády kvůli pravidlům na ochranu životního prostředí, zdraví, zaměstnanosti a dalších oblastí veřejného zájmu.

Důvod #2: V rámci ICS by se mohly vyplácet ohromné sumy jako kompenzace korporacím, například za ušlé hypotetické budoucí zisky.

Důvod #3: ICS nabízí snadný nástroj pro šikanování zákonodárců a ovlivňování politického rozhodování, například ve vztahu ke změně klimatu, sociálním nespravedlnostem nebo ekonomickým krizím.

Důvod #4: ICS by dala do rukou zahraničních investorů ohromná práva a žádné navázané povinnosti.

Důvod #5: Protože v systému ICS mohou žalovat pouze investoři, rozhodci jsou vedeni k tomu, aby byli na jejich straně, protože tak budou mít více případů, odměn a prestiže.

Důvod #6: Existují vážné obavy, že ICS není kompatibilní se zákony EU, protože odstavuje evropské soudy na vedlejší kolej a je diskriminační, protože dává právo žalovat výhradně do rukou zahraničních investorů.

Důvod #7: ICS nás může spoutat, protože s ní bude prakticky nemožné uniknout privilegiím investorů v rámci rozsáhlejších dohod, nemluvě o mezinárodních investičních soudech.

Tento systém je zkrátka ve svém základu špatně nastavený pro vypořádávání se současnou situací a s budoucností. Ve chvíli, kdy bychom se měli soustředit výhradně na klimatickou změnu a blížící se hrozbu ekonomické krize, není rozhodně vhodné přijímat nástroj, který politická opatření proti nim zaměřená postaví mimo zákon.¹⁸²

Stávající smlouvy, které umožňují firmám žalovat vlády kvůli zákonům, které omezují jejich zisky – od regulací znečišťování životního prostředí po přísnější omezování bank – bychom měli zrušit. Plán zavést ještě další listinu práv korporací v podobě TTIP nebo CETA je nutné zastavit už v počátku. Stejně jako nápad zavést světový nejvyšší soud pro korporace. Jsou to značné hrozby pro demokracii tak, jak ji známe.

PŘÍLOHA:

Ďábel je v ISDS ukryt v detailu**Investiční jazyk:**

Co chce EU vyjednat v TTIP a všech budoucích investičních smlouvách¹⁸³

Překlad:

Co to znamená v praxi

Neomezená investorská práva

Definice investice: „investice“ rovná se každý vklad, který má povahu investice, tedy například určitou dobu trvání a jiné rysy.“

Následuje dlouhý, nekompletní výčet „podob, jaké může mít investice“ od akcií po dluhové nástroje a intelektuální vlastnictví. Investice, o které se v kapitole jedná, musí být „vlastněná, přímo nebo nepřímo, nebo ovládaná, přímo nebo nepřímo, investorem jedné strany na území strany druhé (kap. 2, články x1 a X2)

Definice „investice“ je velmi významná, protože určuje, který zahraniční kapitál je chráněný.

Nebývá široká a otevřená definice, kterou nacházíme v návrhu EU, pokrývá nejen skutečné podniky v hostitelských zemích, ale široké spektrum od rekreačních domů a krátkodobých spekulativních investic až po investice do státního dluhu. To dovoluje firmám, které nemají žádné skutečné investice, podávat žaloby a státy vystavovat nepředvídatelným právním rizikům.

Definice investora: „investor“ rovná se fyzická nebo právnická osoba jedné strany, která má v úmyslu investovat nebo tak již učinila na území druhé strany“. Právnické osoby se krom toho mají „účastnit významných obchodních činností“ (kapitola 1, článek 1-1 (c) a (q))

Definice investora je důležitá, protože určuje, kdo je chráněn. Návrh může zabránit jednoznačným snahám smlouvu zneužít pomocí fiktivních firem (např. americká firma, která žalovala USA skrze pobočku v Nizozemí). Přesto umožní desítkám tisíc investorů žalovat vlády, čímž na EU a její partnery dopadnou nedozírná právní rizika (viz oddíl 4 na straně 19).

Definice nástroje: „nástrojem“ se rozumí nástroj libovolné strany ve formě zákona, regulace, postupu, rozhodnutí, administrativního řízení nebo v jakékoli jiné formě“ (kapitola 1, článek 1-1 (n))

Všechno, co členský stát EU, EU nebo její obchodní partner učiní, může být napadeno ze strany zahraničního investora. Nástroje sahají od lokálních zákonů, které přijímají místní parlamenty až po rozhodnutí exekutivy a dokonce i rozsudky soudů.

Zásadní investorská práva

Férové a rovnocenné zacházení (FET): „Každá strana bude na svém území nakládat s investicemi druhé strany a investorů s ohledem na pokryté investice a férové a odpovědné zacházení“. Následuje výčet případů, které by představovaly porušení tohoto závazku: „upření spravedlnosti“, „zásadní narušení spravedlivých postupů, „zjevně arbitrární zacházení“, „cílená diskriminace“ a „útisk, donucení, zneužívání moci nebo podobné nesprávné jednání“ (kapitola 2, část 2, článek 3.2).

Tato potenciálně mnohotvárná formulace je nebezpečná především pro daňové poplatníky a regulátory. Nejčastěji ji využívají investoři při útocích na opatření ve veřejném zájmu. Například v případě Philip Morris vs Uruguay (viz přehled 1 na str. 12) tvrdil Philip Morris, že země jednala v rozporu s touto větou, když „arbitrárně“ přijala politiku omezování spotřeby tabáku, přestože byly k dispozici mírnější nástroje (menší varování, méně děsivé fotografie), které by nepoškodily investici PM.¹⁸⁴ Takový argument mohou firmy snadno použít také proti EU.

Ochrana legitimních očekávání investora: „Při uplatňování výše zmíněného závazku o férovém a rovném zacházení, může vzít tribunál v potaz, jestli Smluvní strana učinila zvláštní závazek vůči investorovi, který by poukazoval na krytou investici, která vytvořila legitimní očekávání a na kterou se investor spoléhal při rozhodnutí o zahájení či pokračování této kryté investice, kteréžto očekávání ovšem Smluvní strana následně nenaplnila.“ (kapitola 2, oddíl 2, článek 3.4)

Tribunály dosud interpretovaly “férový a rovný přístup” (FET) tak, že chrání “legitimní očekávání” investorů – přestože tento pojem obecně není součástí existujících smluv. Také vycházely z toho, že tato formulace vytváří právo na stabilní regulační prostředí – které vlády zavazuje k tomu, aby neměnily zákony či jiná opatření, a to ani ve světle nových poznatků či demokratických rozhodnutí. V quebeckém případě, kde odpor lokální komunity vedl k uvalení moratoria na fracking (viz přehled 1 na straně 12) arumentovala firma Lone Pine, že odnětí jejího povolení k průzkumu nalezišť plynu porušuje „legitimní očekávání stabilního obchodního a právního prostředí.“¹⁸⁵ Jeví se, že text EU kodifikuje takovouto širokou interpretaci FET, čímž rozšiřuje dosah tohoto konceptu a investorům poskytuje mocný nástroj, jak se bránit proti přísnějším pravidlům. Zvláště znepokojivé je, že EU nedefinuje, jaký druh „specifického závazku“ ze strany státu zakládá právo na „legitimní očekávání.“

Investice a regulace: „Za účelem větší jistoty nebudou ustanovení tohoto oddílu textu interpretována jako závazek Smluvní strany, že nebude měnit svůj právní a regulační rámec, včetně takového způsobu, který by mohl mít negativní dopad na realizaci kryté investice nebo na očekávané zisky investora.“ (kapitola 2, oddíl 2, článek 2.2)

Při bližším prozkoumání tohoto odstavce zjistíme, že poskytuje falešný klid. Na rozdíl od článku 2.4, který jasně zakazuje vznášení jakýchkoli kompenzačních nároků na stát, pokud stát upustí od dotací, článek 2.2 nevylučuje možnost uložení náhrad, pokud státy změní zákony a regulace. Jinými slovy, státy mohou měnit zákony, ale může jim být uloženo platit miliardové náhrady, pokud tribunál shledá, že změny porušují práva investora.

Investice a regulace II: „Ustanovení tohoto oddílu se nedotknou práva Smluvních stran na regulace v rámci jejich teritoria skrze opatření nutná k dosažení legitimních politických záměrů, jako je ochrana veřejného zdraví, bezpečnosti, životního prostředí či veřejných mravů a sociální a spotřebitelské ochrany či prosazování a ochrana kulturní pestrosti.“ (kapitola 2, oddíl 2, článek 2.1)

Další odstavec vyvolávájící falešný klid. Čteme-li jej s ohledem na článek 2.4, je jasné, že EU nechce chránit veřejná politická opatření před soudními příkazy ke kompenzacím. Státy sice budou moci regulovat, ale stále mohou být donuceny platit miliardy na náhradách. Právo na regulace je navíc navázáno na ověřování nezbytnosti, při kterém rozhodci pracující pro zisk rozhodnou, bylo-li opatření „nezbytné“ k dosažení určitého cíle a byl-li tento cíl „legitimní“. Pro rozhodce se záměrem přisoudit investorovi veřejné kompenzace není toto velká překážka.

Vyvlastnění: „Žádná ze smluvních stran nesmí přímo či nepřímo znárodnit či vyvlastnit krytou investici skrze opatření, která mají dopady ekvivalentní znárodnění či vyvlastnění..., vyjma, činí-li to a) za veřejným účelem; b) podle řádného právního postupu; c) nediskriminačním způsobem; a d) oproti vyplacení bezodkladné, adekvátní a účinné kompenzace.“ (kapitola 2, oddíl 2, článek 5.1)

Z jistého hlediska, nakloněného investorům, může být takřka jakýkoli zákon či regulační opatření považováno za nepřímé „vyvlastnění“, má-li za následek snížení zisků - i pokud by se jednalo o legitimní opatření k ochraně zdraví, životního prostředí či podobně. Zabránil by tomuto dodatek EU o legitimních politických záměrech? Ne nutně. Stát by musel prokázat, že opatření bylo „vytvořeno a realizováno k ochraně legitimních politických záměrů“. Jako v případě

Dodatek I o vyvlastnění: „Za účelem větší jistoty, kromě ojedinělých případů, kdy dopady rozhodnutí či série rozhodnutí jsou natolik závažné vzhledem k jejich účelu, že se jasně jeví jako excesivní, v případě nediskriminujících opatření Smluvní strany, která mají za cíl a jsou uplatňována k ochraně legitimních politických cílů, jako je ochrana veřejného zdraví, bezpečnosti, životního prostředí či veřejných mravů či ochrana spotřebitelů či společnosti a prosazování a ochrana kulturní pestrosti, se nejedná o nepřímé vyvlastnění.“ (kapitola 2, oddíl 2, dodatek 1.3)

Philip Morris v. Uruguay se investoři mohli ohradit (a např. tvrdit, že zdravotní varování na krabičkách cigaret „neměla za cíl varovat před reálnými riziky kouření“, ale že „měla vyvolat emoce odpudivosti a zhnusení či dokonce zděšení“ - a v důsledku cílila na „zničení dobré vůle“ obchodní značky firmy).¹⁸⁶ Podle textu EU by „v ojedinělých případech“ mohlo být opatření považováno za vyvlastnění, za kterého by daňoví poplatníci museli zaplatit náhrady. O tom by pak rozhodoval tribunál jemuž jde o zisk.

Domácí přístup: „Každá ze Smluvních stran musí vůči investorům druhé Strany a jejich investicím uplatňovat... přístup nikoli méně vstřícný, než jaký v podobných situacích uplatňuje vůči domácím investorům a jejich investicím.“ (kapitola 2, oddíl 1, článek 2-3.2)

K zahraničním investorům je třeba přistupovat minimálně tak vstřícně jako k domácím. To je interpretováno jako zákaz jakýchkoli kroků, které by *de facto* znevýhodňovaly cizince – byť i neúmyslně. Například kanadský zákaz vývozu toxického odpadu (platný pro všechny investory a v souladu s mezinárodní smlouvou) byl označen za zvýhodňování kanadských firem, které pokračují ve své činnosti, zatímco konkurent z USA nemohl dopravovat odpad ke zpracování do USA.¹⁸⁷

Přístup k upřednostňovanému státu (MFN): „Každá ze Stran musí uplatňovat k investorům druhé Strany a jejich investicím... přístup nikoli méně vstřícný, než jaký v podobných situacích uplatňuje k investorům a investicím stran, které nejsou přímo účastny smlouvy.“ Návrh EU upřesňuje, že toto „nezahrnuje procedury urovnávání sporů investor-stát“ v jiných dohodách, a že „závazky těchto dohod... samy o sobě nepředstavují „přístup“... nepřítomný v opářeních přijatých v souladu s těmito ustanoveními.“ (kapitola 2, oddíl 1, článek 2-4.4.)

Rozhodci používají MFN jako „kouzelnou hůlku“¹⁸⁸, která investorům ze země X umožňuje žalovat zemi Y na základě dohody mezi oběma zeměmi, ale odkazovat se k investorům vstřícnějším ustanovením jakékoli jiné dohody, kterou země Y podepsala. Rozhodci tak například dovolili argentinskému investorovi žalovat Španělsko na základě práv ze smlouvy Chile-Španělsko¹⁸⁹ a australskému investorovi žalovat Indii na základě práv ze smlouvy Kuwait-Indie.¹⁹⁰ To znásobuje riziko úspěšných žalob proti politickým opatřením. Formulace EU na toto částečně reaguje, ale zůstává nejednoznačná a otevřená interpretaci rozhodců. Proč EU jasně nezakáže „výpůjčky“ zásadních ustanovení z ostatních smluv? Činí tak pouze v případě absence „opatření... v souladu s těmito ustanoveními“ a pojem „opatření“ definuje extrémně široce (viz výše).

Volný přesun kapitálu: „Každá ze Stran musí povolovat všechny transfery týkající se plánované kryté investice... bez restrikcí či průtahů...“ Pak následuje soupis příkladů pro různé druhy transferů, včetně zisků, úroků a plateb učiněných v rámci dohody (kapitola 2, oddíl 1, článek 6.1)

Toto ustanovení by investorovi umožňovalo kdykoli stáhnout všechny finanční prostředky vztahující se k investici, čímž by klesla schopnost zemí reagovat na náhlé a masívní odlivy či přílivy kapitálu, na rozpočtové či jiné makroekonomické krize. Toto je *de facto* zákaz kapitálových kontrol a daní z finančních transakcí.

Druh zastřešující klauzule: „Tam, kde Smluvní strana vstoupila do jakékoli psaného smluvního závazku s investory druhé Strany či s jejich krytými investicemi, nesmí tato Strana... porušit zmíněné závazky výkonem vládních pravomocí.“ (kapitola 2, oddíl 1, článek 7)

Tímto by došlo k pozvednutí všech psaných smluv státu týkajících se investic na úroveň mezinárodního práva, což znásobuje riziko nákladných žalob. Investor by tak například měl právo podat žalobu ISDS kvůli údajnému porušení smlouvy např. municipalitou, i pokud by smlouva požadovala využití domácích soudů.

Proces urovnávání sporů zaujatý ve prospěch investorů

Souhlas s arbitráží: „Reagující strana souhlasí s podáním žaloby podle daného oddílu smlouvy.“ Žaloby bude možné podávat podle obvyklých pravidel pro arbitráže investor-stát, jako jsou určena v dohodě o ICSID a v soupisu pravidel UNCITRAL. (kapitola 2, oddíl 3, článek 6.2 a článek 7.1). Není stanovena žádná nutnost **nejdříve vyčerpat dostupné lokální právní prostředky**.

Zde EU říká v důsledku toto: naše soudy nejsou dostatečně dobré pro zahraniční investory. Na rozdíl od domácích firem a běžných občanů budou mít zahraniční investoři exkluzivní právo obcházet domácí právní systémy a žalovat EU a její členské státy přímo před mezinárodními tribunály, které posoudí správnost či nesprávnost politických rozhodnutí a budou moci nařídit jako kompenzaci vyplacení vysokých částek z peněz daňových poplatníků.

Tribunál rozhodující o žalobách:

O investorských žalobách bude rozhodovat tříčlenný „tribunál“ vybíraný z okruhu 15 „soudců“ dosazených EU a jejím obchodním partnerem. Budou dostávat „zálohy“ kolem 2000 euro měsíčně, ale jinak budou vyplaceni podle „Administrativních a finančních ustanovení dohody o ICSID“. (kapitola 2, oddíl 3, článek 9).

Spory investor-stát nebudou rozhodovat nezávislí soudci s fixním platem. Rozsudky budou vynášet rozhodci pracující pro zisk, placení případ od případu – podle rozpisu ICSID obdrží slušných 3000 dolarů za jeden den jako bonus k měsíčním zálohám 2000 euro¹⁹¹ – a budou tak silně motivováni rozhodovat ve prospěch té strany, která může přinášet další případy v budoucnu, tedy investora.

Etické zásady: Takzvaní soudci „budou vybírání z okruhu osob, o jejichž nezávislosti nemůže být pochyb.“ Budou se řídit pravidly chování a „nebudou smět figurovat jako právní zástupci nebo stranou sporu zvolení experti či svědci v jakémkoli probíhajícím či novém sporu týkajícím se ochrany investic“. (kapitola 2, oddíl 3, článek 11,1)

Toto ustanovení nedosahuje účinnosti skutečné pojistky k zajištění nezávislosti a nestrannosti rozhodců, jako by bylo např. zavedení fixních platů. Zvláště znepokojivé je, že takzvaní soudci nebudou mít zákaz zasedat jako rozhodci v jiných kauzách nebo působit jako soukromí právníci (i když ne v roli právních zástupců v jiných investičních sporech) a zároveň není stanovena žádná vynucená přerušování této činnosti před nebo po jejich jmenování. Mohou tedy dále být součástí malé skupinky investičních rozhodců, kteří zatím rozhodovali většinu kauz, stimulovali podávání žalob a rozšiřovali vlastní byznys skrze široké interpretace investičního práva přátelské k investorům.

Rozhodnutí o kompenzaci: Pokud tribunál shledá, že stát porušil práva investora, jak je navrhuje EU, může nařídit vyplacení „(a) peněžní náhrady a jakéhokoli uplatnitelného úroku; (b) restituci majetku.“ „Finanční kompenzace nesmějí být vyšší než ztráty utrpěné žalující stranou.“ (kapitola 2, oddíl 3, článek 28.1 a 2)

Kompenzace mohou způsobit citelné zatížení veřejných rozpočtů a mohou být realizovány konfiskací majetku státu po celém světě. Jedna z nejvyšších kompenzací, 1.1 miliard amerických dolarů představující jedno procento HDP, byla přisouzena proti Ekvádoru.¹⁹² V roce 2003 zaplatila Česká republika jedné korporaci 354 milionů dolarů – tehdejší výši rozpočtu na zdravotnictví.¹⁹³ Tribunály často ukládají kompenzace za ušlé očekávané zisky investora, jako v případě žaloby proti Libyi, která musela vyplatit 900 milionů dolarů za „ušlé zisky“ z „reálných a jistých příležitostí“ turistického projektu, přestože investor investoval pouze 5 milionů dolarů a výstavba vůbec nebyla zahájena.¹⁹⁴

Kompenzace: Soud může nařídit kompenzaci „pouze“ v peněžité formě nebo jako restituci majetku (kap. 2, část 3, článek 28.1). Podle EU to znamená, že rozhodnutí tribunálu nemůže vést ke zrušení opatření národních parlamentů v zemích EU a jejích partnerských zemích.

To ale nezabrání vládám, aby „dobrovolně“ odstraňovaly jednotlivá opatření, když před nimi bude hrozba velké žaloby od movité společnosti nebo když už musely žalobě čelit. Jako příklady uveďme zmírňování environmentální regulace uhelných elektráren poté, co Německo dospělo k mimosoudnímu vyrovnání se švédskou energetickou společností Vattenfall (viz přehled 1 na straně 12) a odloženou implementaci protikuřáckých zákonů v Kanadě a na Novém Zélandu v návaznosti na hrozby žalobou ze strany velkých tabákových firem.¹⁹⁵ Tento dopad na vládní regulaci je nejspíš hlavní funkcí globálního investičního režimu.

Nikde v textu nenajdeme zmínku o **povinnostech investora**.

EU zahraničním investorům nabízí zavedení silných a snadno vymahatelných práv, ale nepřidává vymahatelné povinnosti. Tento systém nebude k dispozici hostující zemi nebo třetím stranám jako jsou odbory nebo místní komunity; ty nebudou mít možnost volat investory k odpovědnosti za porušování lidských práv, zákoníku práce a nedodržování environmentálních a jiných standardů – a národní instituce budou v tomto směru rovněž téměř bezmocné.

Poznámky

- 1 The Economist, "Investor-state dispute settlement. The arbitration game", 11. října 2014, <http://www.economist.com/news/finance-and-economics/21623756-governments-are-sourcing-treaties-protect-foreign-investors-arbitration>
- 2 Citováno v: Paul Ames, "ISDS: The most toxic acronym in Europe", Politico, 17. září 2015, <http://www.politico.eu/article/isds-the-most-toxic-acronym-in-europe/>
- 3 Joseph E. Stiglitz, "How Trade Agreements Amount to a Secret Corporate Takeover", Huffington Post, 18. května 2015, http://www.huffingtonpost.com/joseph-e-stiglitz/trade-agreements-amount-to-corporate-takeover_b_7302072.html
- 4 Citováno: Campact, "Experten-Check: Was der Handelsgerichtshof in TTIP wirklich bedeutet", video, 9. prosince 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=0x9QZ8ebwf0>
- 5 Průvodce UNCTADu o mezinárodních investičních dohodách poskytuje nejlepší přehled stávajících investičních dohod: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA> (stav z 10. února 2016)
- 6 ICSID, "Schedule of Fees", platné od 1. ledna, 2013, <https://icsid.worldbank.org/apps/ICSIDWEB/icsiddocs/Pages/Schedule-of-Fees.aspx>
- 7 Corporate Europe Observatory a Transnational Institute, "Profiting from injustice: How law firms, arbitrators and financiers are fuelling an investment arbitration boom", listopad 2012, kapitola 4, <http://corporateeurope.org/sites/default/files/publications/profitting-from-injustice.pdf>
- 8 Kampaň proti dětskému kouření, "Philip Morris Brands Sàrl, Philip Morris Products S.A. and Abal Hermanos S.A. v. Oriental Republic of Uruguay", <http://www.tobaccocontrol.org/litigation/decisions/uy-20130702-philip-morris-brands-v-urugua>
- 9 Ben Beachy, "The Corporation Behind Keystone XL Just Laid Bare the TPP's Threats to Our Climate", Huffington Post, 7. ledna 2016, http://www.huffingtonpost.com/ben-beachy/the-corporation-behind-ke_b_8931802.html; Hymas, Lisa, "The 7 things you need to know now about the Keystone XL pipeline", Grist, 6. listopadu 2015, <http://grist.org/climate-energy/the-7-things-you-need-to-know-now-about-the-keystone-xl-pipeline/>
- 10 IISD, "The State of Play in Vattenfall v. Germany II: Leaving the German public in the dark", prosinec 2014, <http://www.iisd.org/sites/default/files/publications/state-of-play-vattenfall-vs-germany-ii-leaving-german-public-dark-en.pdf>
- 11 IAPP, "Forestic v South Africa (Italy-South Africa BIT)", únor 2011, http://iiapp.org/media/uploads/foresti_v_south_africa.rev.pdf
- 12 Janet M. Eaton, "Digby Neck Quarry Bilcon Case, Tribunal Decision and Dissent", 11. května 2015, <http://www.sierraclub.ca/sites/sierraclub.ca/files/JANET201505.pdf>
- 13 Federico Lavopa, "Crisis, Emergency Measures and the Failure of the ISDS System: The case of Argentina", dokument č. 2 od South Centre Investment Policy, červenec 2015, http://www.southcentre.int/wp-content/uploads/2015/07/IPB2_Crisis-Emergency-Measures-and-the-Failure-of-the-ISDS-System-The-Case-of-Argentina.pdf
- 14 Claudia Ciobanu, "Rosia Montana, an omen forTTIP", Euractiv, 27. července 2015, <http://www.euractiv.com/sections/trade-society/rosia-montana-omen-ttip-316594>
- 15 Corporate Europe Observatory/ Council of Canadians/ Transnational Institute, "The right to say no: EU-Canada trade agreement threatens fracking bans", 6. května 2013, <http://corporateeurope.org/climate-and-energy/2013/05/right-say-no-eu-canada-trade-agreement-threatens-fracking-bans>; IA Reporter, "In new pleading, Lone Pine questions 'environmental' bona fides of decision to cancel fracking exploration permit, and offers a DCF valuation of its losses", 7. května 2015, <http://www.iareporter.com/articles/in-new-pleading-lone-pine-questions-environmental-bona-fides-of-decision-to-cancel-fracking-exploration-permit-and-offers-a-dcf-valuation-of-its-losses/>
- 16 George Kahale III quoted in: "Kahale calls for overhaul of BIT system", Global Arbitration Review, 11. dubna 2014, <http://www.curtis.com/siteFiles/Publications/GAR.pdf>
- 17 Alfred de Zayas, "How can Philip Morris sue Uruguay over its tobacco laws?", The Guardian, 16. listopadu 2015, http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/nov/16/philip-morris-uruguay-tobacco-isds-human-rights?CMP=share_btn_tw
- 18 UNCTAD, "Investment Dispute Settlement Navigator", <http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS> (stav z 10. února 2016)
- 19 Kampaň proti dětskému kouření a "Cancer Action Network", "The Trans-Pacific Partnership (TPP) presents an opportunity to end the abusive tobacco industry trade lawsuits which are both undermining legitimate tobacco control policies and complicating trade negotiations", květen 2015, https://www.tobaccofreekids.org/content/what_we_do/federal_issues/trade/ISDS_TFK_ACS_CAN_Fact_Sheet_May_2015.pdf. Pro rozsáhlejší analýzu investičních arbitráží a neschvalování legislativy vládami kvůli hrozbě obrovských kompenzací viz: Kyla Tienhaara, "Regulatory chill and the threat of arbitration", 2010, v: C. Brown and K. Miles (eds) Evolution in Investment Treaty Law and Arbitration, 606-627
- 20 Citováno v: William Greider, "The Right and US Trade Law. Invalidating the 20th Century", The Nation, 17. listopadu 2001, <http://www.thenation.com/article/right-and-us-trade-law-invalidating-20th-century/>
- 21 Kip Keen, "Landmark Canada/EU trade agreement could have major implications for miners", Mineweb, 23. října 2013, <http://www.mineweb.com/archive/landmark-canadaeu-trade-agreement-could-have-major-implications-for-miners/>
- 22 Corporate Europe Observatory a Transnational Institute, "Profiting from Crisis. How corporations and lawyers are scavenging profits from Europe's crisis countries", březen 2014, chapter 5, <http://corporateeurope.org/eu-crisis/2014/03/profitting-crisis-how-corporations-and-lawyers-are-scavenging-profits-europe-crisis>; Corporate Europe Observatory a Transnational Institute, 2012, op cit. poznámka 7, kapitola 3
- 23 Gus van Harten, "Arbitrator Behaviour in Asymmetrical Adjudication: An Empirical Study of Investment Treaty Arbitration", Osgoode Hall Law Journal 50:1, 2012, 211-268, <http://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1036&context=ohlj>; Gus van Harten, "Arbitrator Behaviour in Asymmetrical Adjudication (Part Two): An Examination of Hypotheses of Bias in Investment Treaty Arbitration", Osgoode Legal Studies Research Paper No. 31/2016, 2016; http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2721920
- 24 Corporate Europe Observatory a Transnational Institute, 2012, op cit. poznámka 7, kapitola 5

- 25 UNCTAD, "World Investment Report 2015: Reforming International Investment Governance", 2015, kapitola III, http://unctad.org/en/publicationchapters/wir2015ch3_en.pdf; UNCTAD, op cit poznámka 18
- 26 ICSID, "The ICSID Caseload Statistics (Issue 2016-1)", s.24n., <https://icsid.worldbank.org/apps/ICSIDWEB/resources/Documents/ICSID%20Web%20Stats%202016-1%20%28English%29%20final.pdf>
- 27 Gus Van Harten and Pavel Malysheuski, "Who has benefited financially from investment treaty arbitration? An evaluation of the size and wealth of claimants", Osgoode Legal Studies Research Paper No. 14, 12:3, 2016, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2713876
- 28 Matthew Hodgson, "Counting the Costs of Investment Treaty Arbitration", Global Arbitration Review, 24. března 2014, http://www.allenoverly.com/SiteCollectionDocuments/Counting_the_costs_of_investment_treaty.pdf
- 29 Sebastian Perry, "The cost of Yukos", Global Arbitration Review, 29. července 2014, <http://globalarbitrationreview.com/news/article/32852/the-cost-yukos/>
- 30 Viz např.: <http://www.isdscorporateattacks.org/>; <http://justinvestment.org/>; 2010 Veřejné prohlášení k mezinárodnímu režimu investic, 31. srpna 2010 <http://www.osgoode.yorku.ca/public-statement-international-investment-regime-31-august-2010/>; Otevřený dopis právníků pro vyjednávače TTIP - požadující odmítnutí nástroje ISDS, 8. května 2012, <https://tpplegal.wordpress.com/open-letter/>; Vyjádření obav ohledně plánovaných doložek ISDS v rámci Transatlantického obchodního a investičního partnerství, 14. července 2014, https://www.kent.ac.uk/law/isds_treaty_consultation.html; Otevřený dopis členům Kongresu USA, 30. dubna 2015, https://www.washingtonpost.com/r/2010-2019/WashingtonPost/2015/04/30/Editorial-Opinion/Graphics/oppose_ISDS_Letter.pdf
- 31 Simon Lester, "Debating ISDS", Kluwer Arbitration Blog, 20. června 2015, <http://kluwarbitrationblog.com/2015/06/20/debating-isds-2/>
- 32 Deutscher Richterbund, "Stellungnahme zur Errichtung eines Investitionsgerichts für TTIP – Vorschlag der Europäischen Kommission vom 16.09.2015 und 12.11.2015", Nr. 04/16, 4. února 2016, <http://www.drb.de/cms/index.php?id=952>, neoficiální překlad (do angličtiny): https://www.foeeurope.org/sites/default/files/eu-us_trade_deal/2016/english_version_deutsche_richterbund_opinion_ics_feb2016.pdf
- 33 Simon Lester, 2015, op cit. poznámka 31
- 34 Jihoafrické právo i nová modelová smlouva Indie vylučují rovný a spravedlivý přístup a princip upřednostňovaného státu. Před aktivací arbitráže investor-stát, v souladu s novou modelovou dohodou Indie, bude nutné nejprve po pět let hledat nápravu pomocí místního práva. Právo JAR zcela vylučuje použití mezinárodních arbitráží. Ochrana zahraničních investorů navíc byla uvedena do souladu s ústavu – zahraniční investoři tak nemají větší práva než ostatní. Viz Maxim Bönnemann, "Towards Post-Western Investment Law? Alternative Visions in the Making", Völkerrechtsblog, 14. září 2015, <http://www.bilaterals.org/?towards-post-western-investment&lang=en>
- 35 Abdulkadir Jilani, "Indonesia's Perspective on Review of International Investment Agreements", South Centre Investment Policy Brief No. 1, červenec 2015, http://www.southcentre.int/wp-content/uploads/2015/07/IPB1_Indonesia-Perspective-on-Review-of-Intl-Inv-Agreements_EN.pdf
- 36 Gaetano Iorio Fiorelli, "Italy withdraws from Energy Charter Treaty", Global Arbitration Review, 6. května 2015, <http://globalarbitrationnews.com/italy-withdraws-from-energy-charter-treaty-20150507/>
- 37 Citováno v: Eve Schram, "American Mining Giant Escaped Indonesian Law with ISDS", Inter Press Service, 28. prosince 2015, <http://www.ipsnews.net/2015/12/american-mining-giant-escaped-indonesian-law-with-isds/>
- 38 Lauge N. Skovgaard Poulsen, "Bounded Rationality and the Diffusion of Modern Investment Treaties", International Studies Quarterly 58:1, 1-14, s.10
- 39 Lauge N. Skovgaard Poulsen, "Bounded Rationality and Economic Diplomacy: The Politics of Investment Treaties in Developing Countries", 2015, Cambridge University Press.
- 40 Ibid., s. xv
- 41 Ibid., s. xvi
- 42 Ibid., s.20n.
- 43 Evropskou komise, "Investment", leden 2015, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153018.5%20Investment.pdf
- 44 ICC, "Bilateral Investment Treaties and Investor-State Dispute Resolution", 2014, <http://www.icc-austria.org/fxddata/iccws/prod/media/files/20140616%20ICC%20Key%20facts%20on%20Bilateral%20Investment%20Treaties.pdf>
- 45 Pro přehled literatury viz: Lauge Skovgaard Poulsen, "The Importance of BITs for Foreign Direct Investment and Political Risk Insurance: Revisiting the Evidence", 2010, http://works.bepress.com/lauge_poulsen/4/; Jason W. Yacke, "Do Bilateral Investment Treaties Promote Foreign Direct Investment? Some Hints from Alternative Evidence", 2010, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1594887
- 46 Ibid.
- 47 European Parliament, "Answer given by Ms Malmström on behalf of the Commission", 14 September 2015, E-008187/2015, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2015-008187&language=EN>
- 48 Xavier Carim, "International Investment Agreements and Africa's Structural Transformation: A Perspective from South Africa", South Centre Investment Policy Brief No. 4, August 2015, p.3, http://www.southcentre.int/wp-content/uploads/2015/08/IPB4_IAs-and-Africa%E2%80%99s-Structural-Transformation-Perspective-from-South-Africa_EN.pdf
- 49 OECD, "FDI stocks", <https://data.oecd.org/fdi/fdi-stocks.htm> (visited on 10 February 2016)
- 50 UNCTAD, "Bilateral FDI statistics", <http://unctad.org/en/Pages/DIAE/FDI%20Statistics/FDI-Statistics-Bilateral.aspx> (stav z 10. února 2016)
- 51 Jason W. Yacke, 2010, op cit. poznámka 45
- 52 UNCTAD, "World Investment Report 2014. Investing in the SDGs: an action plan", 2014, http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2014_en.pdf
- 53 Xavier Carim, 2015, op cit. poznámka 48
- 54 UNCTAD, 2014, op cit. poznámka 52
- 55 Gus van Harten, "A report on the flawed proposals for investor-state dispute settlement (ISDS) in TTIP and CETA", Osgoode Legal Studies Research Paper No. 16, 11:4, 2015, s.12n, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2595189

- 56 Quoted in: Jess Hill, "TPP's clauses that let Australia be sued are weapons of legal destruction, says lawyer", TheGuardian, 10. listopadu 2015, <http://www.theguardian.com/business/2015/nov/10/tpps-clauses-that-let-australia-be-sued-are-weapons-of-legal-destruction-says-lawyer>
- 57 Corporate Europe Observatory, "TTIP investor rights: the many voices ignored by the Commission", 3. února 2015, <http://corporateeurope.org/international-trade/2015/02/ttip-investor-rights-many-voices-ignored-commission>
- 58 European Citizens' Initiative Stop TTIP: <https://stop-ttip.org/sign/>
- 59 Virginia López Calvo, "The great rebranding: how the EU tried to fool us into thinking it has removed ISDS from TTIP", OpenDemocracy, 22. října 2015, <https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/virginia-lopez-calvo/great-rebranding-how-eu-tried-to-fool-us-into-thinking-it-ha>
- 60 French National Assembly, "Résolution Européenne sur le projet d'accord économique et commercial entre l'Union européenne et le Canada," Texte Adopté no. 428, 23 November 2014, <http://www.assemblee-nationale.fr/14/ta/ta0428.asp>; Francouzský senát, "Rapport et Texte de la Commission," No. 134, 27. listopadu 2014, <http://www.senat.fr/rap/14-134/14-1341.pdf>; Rakouský parlament, "Entschließung des Nationalrates vom 24. September 2014 betreffend Anforderungen an Freihandelsabkommen der EU", 40/E XXV. GP, https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXV/E/E_00040/fname_366504.pdf; Nizozemský parlament, "Motie Segers c.s. over geen geschillenbeslechting in TTIP die afbreuk doet aan ons nationale rechtssysteem – Europese Raad", <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvi5epmj1ey0/vjshpkcb2gh7>
- 61 Vláda Francouzské republiky, "Vers un nouveau moyen de régler les différends entre États et investisseurs", květen 2015, <http://transatlantique.blog.lemonde.fr/2015/06/02/tribunaux-darbitrage-la-france-presente-ses-propositions-a-bruxelles/#document>; Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, "Modell-Investitionsschutzvertrag mit Investor- Staat-Schiedsverfahren für Industriestaaten unter Berücksichtigung der USA", May 2015, <http://www.bmwi.de/BMWi/Redaktion/PDF/M-O/modell-investitionsschutzvertrag-mit-investor-staat-schiedsverfahren-gutachten.property=pdf.bereich=bmwi2012.sprache=de.rwb=true.pdf>
- 62 Citováno v: Paul Ames, 2015, op cit. poznámka 2
- 63 Evropská komise, "Commission proposes new Investment Court System for TTIP and other EU trade and investment negotiations", 16. září 2015, <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1364>
- 64 Hendrik Kafsack, "Bessere Schiedsgerichte", Frankfurter Allgemeine Zeitung, 16. září 2015, <http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/ttip-und-freihandel/kommentar-ttip-bessere-schiedsgerichte-13806727.html>, překlad: Pia Eberhardt
- 65 András Szigetvari, "Investorenschutz: Erfolg für TTIP- Kritiker", Der Standard, 16. září 2015, <http://derstandard.at/2000022328908/Investorenschutz-Erfolg-fuer-TTIP-Kritiker>, překlad: Pia Eberhardt
- 66 Transport & Environment, "New' Investment Court System still privileges foreign investors under EU-US trade deal", 16. září 2015, <http://www.transportenvironment.org/press/%E2%80%98new%E2%80%99-investment-court-system-still-privileges-foreign-investors-under-eu-us-trade-deal>
- 67 Socialisté & demokraté, "S&Ds welcome the new trade dispute resolution mechanism, replacing ISDS", 16. září 2015, <http://www.socialistsanddemocrats.eu/newsroom/sds-welcome-new-trade-dispute-resolution-mechanism-replacing-isds>
- 68 Skupina Progresivní aliance socialistů a demokratů v Evropském parlamentu, "S&Ds want investor-state dispute mechanism out of the EU-US trade and investment agreement (TTIP)", 21. ledna 2014, <http://www.socialistsanddemocrats.eu/newsroom/sds-want-investor-state-dispute-mechanism-out-eu-us-trade-and-investment-agreement-ttip>
- 69 Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, "Pressemitteilung. Staatssekretär Machnig: Durchbruch für modernen und transparenten Investitionsschutz", 16. září 2015, <http://www.bmwi.de/DE/Presse/pressemitteilungen,did=726118.html>, překlad: Pia Eberhardt.
- 70 Kattalin Landaburu, "Etats-Unis/TTIP : Bruxelles va proposer aux Américains une réforme du mécanisme de règlement des différends investisseurs/Etat", Le Moci, 18. září 2015, <http://www.lemoci.com/actualites/pays-marches/etats-unisttip-bruxelles-va-proposer-aux-americains-une-reforme-du-mecanisme-de-reglement-des-differents-investisseursetat/>, překlad: Pia Eberhardt
- 71 Huib De Zeeuw, "Ploumen: grootste bezwaar TTIP is al 'dood en begraven'", NRC, 7 October 2015, <https://www.nrc.nl/nieuws/2015/10/07/ploumen-neemt-110-000-handtekeningen-in-ontvangst-tegen-ttip>, překlad: Pia Eberhardt
- 72 Podle oddílu 3, článku 6.2 návrhu Komise by žaloby investor-stát mohly probíhat podle pravidel ICSID, pravidel UNCITRAL nebo jakýchkoli jiných pravidel dojednaných mezi stranami sporu. Viz: European Commission, "Transatlantic Trade and Investment Partnership. Trade in services, investment and e-commerce. Chapter II – Investment", 12. listopadu 2015, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/november/tradoc_153955.pdf.
- 73 Oddíl 3, článek 9.14 návrhu Komise stanoví, že – pokud není určen řádný plat pro takzvané „soudce“ rozhodující spory investor-stát – jejich poplatky a výlohy budou „stanoveny s ohledem na Regulaci 14(1) Administrativních a finančních regulací dohody ICSID“. Tato regulace se vztahuje na denní poplatky arbitrážním soudcům, které „budou příležitostně stanovovány Vrchním tajemníkem ICSID, se souhlasem Předsedy (ICSID, "ICSID convention, regulations and rules", 2006, s.60, https://icsid.worldbank.org/ICSID/StaticFiles/basicdoc/CRR_English-final.pdf). Výplatní řád, platný od 1. ledna 2013, v bodě (3) stanoví, že rozhodci "mají nárok dostávat výplatu 3 000 am. dolarů za den sestávající ze schůzek či jiných činností vykonávaných ve spojitosti s arbitrážními procedurami" (ICSID, "Schedule of Fees", platné od 1. ledna 2013) <https://icsid.worldbank.org/apps/ICSIDWEB/icsiddocs/Pages/Schedule-of-Fees.aspx>)
- 74 Gus van Harten, "Key flaws in the European Commission's proposals for foreign investor protection in TTIP", 18. listopadu 2015, s.1, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2692122
- 75 Citováno v: Campact, "Experten-Check: Was der Handelsgerichtshof in TTIP wirklich bedeutet", video, 9. prosince 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=0x9QZ8ebwf0>
- 76 Deutscher Richterbund, 2016, op cit. poznámka 32
- 77 Laurens Ankersmit, "Keystone ISDS lawsuit highlights legal risks of EU trade deals", Euractiv, 25. ledna 2016, <http://www.euractiv.com/sections/trade-society/keystone-pipeline-isds-lawsuit-highlights-legal-risks-eu-trade-deals-321274>

- 78 Podle článku 6 návrhu Komise investoři “mohou podat žalobu” k prvoinstančnímu tribunálu. V textu se nenachází jakákoli zmínka o nutnosti nejdříve vyčerpat lokální právní prostředky. Viz: European Commission, “Transatlantic Trade and Investment Partnership. Trade in services, investment and e-commerce. Chapter II – Investment”, 12. listopadu 2015, oddíl 3, článek 6 a 7, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/november/tradoc_153955.pdf
- 79 Public Citizen, “TAFTA Corporate Empowerment Map”, 2014, <https://www.citizen.org/TAFTA-investment-map>
- 80 UNCTAD, “Investor-state dispute settlement: an information note on the United States and the European Union”, červen 2014, s.1, http://investmentpolicyhub.unctad.org/Upload/INVESTOR%20STATE%2020%20JUNE%202014_1.pdf
- 81 Transatlantic Consumer Dialogue, “Response to the European Commission’s Investor-State Dispute Settlement ‘Reform’ proposal”, leden 2016, <http://tacd.org/wp-content/uploads/2015/02/TACD-resolution-ICS-proposal.pdf>
- 82 To je možné na základě velmi široké definice termínu “investor” v návrhu Komise, viz dodatek na straně 36.
- 83 Freshfields Bruckhaus Deringer, “Will growth in BIT claims really slow down?”, 2013, <http://www.freshfields.com/foresight/article-06.html>
- 84 E-mailová konverzace s autorkou – Pia Eberhardt. Schepel odkazuje na “Market Value of U.S. Portfolio Holdings of Foreign Securities, by Country and Type of Security” z 31. prosince 2014, viz zde: <http://ticdata.treasury.gov/Publish/shcprelim.html>
- 85 UNCTAD, 2014, op cit. poznámka 80; Public Citizen, “Tens of Thousands of U.S. Firms Would Obtain New Powers to Launch Investor-State Attacks against European Policies via CETA and TTIP”, 2014, s.1, <https://www.citizen.org/documents/EU-ISDS-liability.pdf>
- 86 Státy, které mají bilaterální investiční smlouvu s USA, jsou: Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Chorvatsko, Litva, Lotyšsko, Polsko, Rumunsko a Slovenská republika.
- 87 Metalclad Corporation v. Spojené státy Mexika, ICSID případ č. ARB(AF)/97/1, 2000, para 102n.
- 88 Técnicas Medioambientales Tecmed, S.A. v. Spojené státy Mexika, ICSID případ č. ARB (AF)/00/2, 2003, para 152n.
- 89 Citováno v: Inside US Trade, “U.S. Investment Protection Advocates Wary Of Possible TTIP Outcome”, 24. června 2014
- 90 Citováno v: Eric Frei, “Schiedsrechtsexperte: TTIP-Gerichtshof würde wenig ändern”, Der Standard, 2. listopadu 2015, <http://derstandard.at/2000024886097/TTIP-Gerichtshof-wuerde-wenig-aendern>, translation: Pia Eberhardt
- 91 Abal Hermanos, S.A. v. Uruguay, Sentencia No. 1713, Suprema Corte de Justicia, 17. listopadu 2010
- 92 ClientEarth, “Legality of investor-state dispute settlement (ISDS) under EU law”, 22. října 2015, s.17, <http://documents.clientearth.org/wp-content/uploads/library/2015-10-15-legality-of-isds-under-eu-law-ce-en.pdf>
- 93 Simon Lester, 2015, op cit. poznámka 31
- 94 Například během veřejné rozpravy o návrhu ICS tvrdil Rupert Schlegelmilch z Evropské komise, že žaloby investor-stát, jako byla žaloba Vattenfallu či firmy Philip Morris, vycházely z “nereformovaného systému”, a že “naše nynější reforma je řešením” problémů takovýchto žalob. Viz: TNI, “Does the EU’s “Investment Court System” put an end to ISDS?”, video, 23. listopadu 2015, <https://www.tni.org/en/article/does-the-eus-investment-court-system-put-an-end-to-isds>
- 95 TransCanada Corporation & TransCanada PipeLines Limited, “Notice of Intent to Submit a Claim to Arbitration under Chapter 11 of the North American Free Trade Agreement”, 6. ledna 2016, <https://assets.documentcloud.org/documents/2676478/TransCanada-Notice-of-Intent-6-Jan-2016.pdf>
- 96 Návrh komise je rozdělený ve dvou částech, obecná kapitola o obchodu službami, investicích a e-obchodu zveřejněná v červenci 2015 a podkapitola 2 v části této kapitoly o investicích, která byla zveřejněna v listopadu 2015. Viz: European Commission, “Transatlantic Trade and Investment Partnership. Trade in services, investment and e-commerce”, 31. července 2015, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/july/tradoc_153669.pdf; Evropská komise, “Transatlantic Trade and Investment Partnership. Trade in services, investment and e-commerce. Chapter II – Investment”, 12. listopadu 2015, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/november/tradoc_153955.pdf
- 97 The White House, “Statement by the President on the Keystone XL Pipeline”, 6. listopadu 2015, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/11/06/statement-president-keystone-xl-pipeline>
- 98 TransCanada Corporation & TransCanada PipeLines Limited, 2016, op cit. poznámka 95, paras 50, 51
- 99 Ibid., para 1 100 Ibid., para 59, 7
- 101 Ibid., záhlaví C, para 60
- 102 Ibid., paras 57, 8
- 103 Ibid., para 1
- 104 Ibid., para 10, 2
- 105 Ibid., para 10
- 106 Jim Shultz, “The Pipeline Strikes Back: The Audacity of TransCanada’s \$15B Suit Against the U.S.”, Yes! Magazine, 3. února 2016, <http://www.yesmagazine.org/planet/the-pipeline-strikes-back-the-audacity-of-transcanadas-fifteenb-suit-against-the-us-20160203>
- 107 TransCanada Corporation & TransCanada PipeLines Limited, 2016, op cit. poznámka 95, para 1
- 108 Ibid., para 61
- 109 Jim Snyder, “How TransCanada Corp can recoup US\$2.4 billion in losses if Obama rejects Keystone XL”, Bloomberg News, 4. srpna 2015, http://business.financialpost.com/news/energy/how-transcanada-corp-can-recoup-us2-4-billion-in-losses-if-obama-rejects-keystone-xl?_isa=c531-4926
- 110 Zatímco článek 28.2 návrhu EU stanoví, že “peněžní náhrady nebudou vyšší než ztráty utrpěné žalovatelem”, v minulosti tribunály pravidelně udělovaly náhrady za ušlé očekávané budoucí zisky v rámci ztráty utrpěné investorem. Viz: Evropská komise, 12. listopadu 2015, op cit. poznámka 94, oddíl 3, článek 28
- 111 TransCanada Keystone Pipeline, LP a TC Oil Pipeline Operations Inc., “Complaint in the United States District Court for the Southern District of Texas Houston Division”, 6. ledna 2016, <http://keystone-xl.com/wp-content/uploads/2016/01/TransCanada-Complaint-January-6-2016.pdf>
- 112 See Stephan Schill zpochybnil, že by byly vyloučeny paralelní a navazující žaloby. Viz Stephan Schill, “Das TTIP-Gericht: Keimzelle oder Stolperstein für echte Multilateralisierung des internationalen Investitionsrechts?”, Verfassungsblog, 25.

- listopadu 2015, <http://verfassungsblog.de/das-ttip-gericht-keimzelle-oder-stolperstein-fuer-echte-multilateralisierung-des-internationalen-investitionsrechts/>
- 113 World Trade Online, "Levin: Keystone ISDS Case Highlights Need For TPP Investment Changes", 8. ledna 2016, <http://insidetrade.com/daily-news/levin-keystone-isds-case-highlights-need-tpp-investment-changes>
- 114 Právě uveřejňovaný dokument od Corporate Europe Observatory, Friends of the Earth Europe, Forum Umwelt & Entwicklung a Transnational Institute.
- 115 Podle článku 28 mohou tribunály státům nařídít platit "peněžní náhrady a jakékoli relevantní úroky", pakliže zjistí poškození některého z rozsáhlých investorských práv. Viz také poznámka 110.
- 116 Occidental Petroleum Corporation, Occidental Exploration a Production Company v. Republika Ekvádor, případ ICSID č. ARB/06/11, rozhodnutí o anulaci náhrad, 2. listopadu 2015, <https://icsid.worldbank.org>
- 117 Mihir A. Desai a Alberto Moel, "Czech Mate: Expropriation and Investor Protection in a Converging World," 2006, s.14, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=585843
- 118 Diana Rosert, "Libya ordered to pay US\$935 million to Kuwaiti company for cancelled investment project; jurisdiction established under Unified Agreement for the Investment of Arab Capital", Investment Treaty News, 19. ledna 2014, <http://www.iisd.org/itn/2014/01/19/awards-and-decisions-14/>
- 119 Gus van Harten, 2015, op cit. poznámka 74, s.4-5
- 120 Citováno v: Alex Newman, "TTIP of the iceberg – what the Transatlantic Trade and Investment Partnership means for lawyers on both sides of the Pond", LegalWeek, 12. února 2014, <http://www.legalweek.com/legal-week/analysis/2327975/ttip-of-the-iceberg-what-the-transatlantic-trade-and-investment-partnership-trade-deal-means-for-lawyers-on-both-sides-of-the-atlantic>
- 121 Gus van Harten, 2015, op cit. poznámka 74, s.4
- 122 Gus van Harten, Sold Down the Yangtze: Canada's Lopsided Investment Deal with China, s.18
- 123 Citováno v: Trade Justice Movement, "Worried about UK BITS? The case for reviewing UK investment protection provisions", říjen 2015, s.11, http://www.tjm.org.uk/documents/Worried_about_your_BITS_report_FINAL.pdf
- 124 Cezary Wiśniewski and Olga Górska, "A Need for Preventive Investment Protection?", Kluwer Arbitration Blog, 30. září 2015, http://kluwerarbitrationblog.com/2015/09/30/a-need-for-preventive-investment-protection/?utm_source=feedburner&utm_medium=email&utm_campaign=Feed%3A%20KluwerArbitrationBlogFull%20%28Kluwer%20Arbitration%20Blog%20-%20Latest%20Entries%29
- 125 Campaign for Tobacco Free Kids a Cancer Action Network, op cit. poznámka 19
- 126 Liz Tout, Michelle Bradfield a Lucille De Silva, "The latest renewables claim: Abengoa's subsidiary launches investment treaty proceedings against Spain", Lexology, 29. listopadu 2013, <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=6b0271ca-b6d2-4d9b-8475-0247e401b735>
- 127 Interní zpráva Evropské komise o setkání s Chevronem ohledně ISDS v rámci TTIP, datovaná 29. dubna 2014. Byla získána přístupem k vyžádaným dokumentům na základě regulace EU o zveřejňování informací. V držení Corporate Europe Observatory.
- 128 Matthew Coleman a další, "Foreign Investors' Options to Deal with Regulatory Changes in the Renewable Energy Sector", 26. září 2014, <http://www.stepto.com/publications-9889.html>
- 129 David Schneiderman, Constitutionalizing Economic Globalization, Investment Rules and Democracy's Promise, Cambridge University Press, s.3
- 130 Gus van Harten, citováno v: Danielle Mackey, "The US-EU trade treaty that could let corporations sue governments", Al Jazeera America, 27. května 2015, <http://america.aljazeera.com/articles/2015/5/27/a-eu-us-trade-agreement-could-allow.html>
- 131 Podle návrhu EU mohou investoři napadát následující opatření: „jakékoli opatření, ať ve formě zákona, regulace, pravidla, procedury, rozhodnutí, administrativního aktu či v jakékoli jiné formě.“ Opatření mohou být činěna „vládními a orgány na všech úrovních“ a „nevládními entitami při výkonu pravomocí delegovaných na ně ze strany vlády či orgánů na všech úrovních“. Viz: Evropská komise, 31. října 2015, op cit. poznámka 94, článek 1-1 (o)
- 132 Public Citizen, "Ecuador's Highest Court vs. a Foreign Tribunal: Who Will Have the Final Say on Whether Chevron Must Pay a \$9.5 Billion Judgment for Amazon Devastation?", 11. prosince 2013, <http://citizen.typepad.com/eyesontrade/2013/12/ecuadors-highest-court-vs-a-foreign-tribunal-who-will-have-the-final-say-on-whether-chevron-will-pay.html>
- 133 Citováno v: Sebastian Perry, "STOCKHOLM: Arbitrator and counsel: the double-hat syndrome", Global Arbitration Review 7:2, 15. března, 2012, <http://www.globalarbitrationreview.com/journal/article/30399/stockholm-arbitrator-counsel-double-hatsyndrome>
- 134 Public Citizen, "U.S. Pharmaceutical Corporation Uses NAFTA Foreign Investor Privileges Regime to Attack Canada's Patent Policy, Demand \$100 Million for Invalidation of a Patent", březen 2013, <https://www.citizen.org/documents/eli-lilly-investor-state-factsheet.pdf>
- 135 Deutscher Richterbund, 2016, op cit. poznámka 32
- 136 Oddíl 3, článek 9.14 návrhu EU, op cit. poznámka 73 137 Cecilia Malmström, "Opening remarks: Discussion on Investment in TTIP", 18. března 2015, s.4, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/march/tradoc_153258.pdf
- 138 Gus van Harten, 2012 a 2016, op. cit poznámka 23
- 139 Podle oddílu 2, podseky 5, článku 23.1 „dovolí tribunál všem fyzickým i právním osobám, které mohou doložit přímý a aktuální zájem na výsledku sporu...aby se účastnily jako třetí strana“. Účast je ovšem „omezena na částečnou či celkovou podporu náhrad požadovaných jednou ze stran sporu“.
- 140 OHCHR, "UN experts voice concern over adverse impact of free trade and investment agreements on human rights", 2. června 2015, <http://www.ohchr.org/FR/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=16031&LangID=E>
- 141 Corporate Europe Observatory a Transnational Institute, 2012, op cit. poznámka 7
- 142 Návrh EU patnácti předem určených soudcům pouze zakazuje vykonávat vedlejší činnost jakožto „poradce či expert dosažený jednou ze stran sporu či svědek v jakémkoli probíhajícím či novém sporu“. Mohou tedy dost dobře zasedat jako rozhodci v jiných sporech – a vedle toho i jako právníci. Viz kapitola 2, oddíl 4, článek 11.

- 143 Podle návrhu EU musejí mít členové tribunálu "prokazatelné odborné znalosti mezinárodního práva. Je žádoucí, aby se tyto znalosti měly zejména v oblasti mezinárodního investičního práva, mezinárodního obchodního práva a řešení sporů vycházejících z mezinárodních investičních a obchodních dohod." Viz kapitola 2, oddíl 4, článek 9.5
- 144 Deutscher Richterbund, 2016, op cit. poznámka 32
- 145 UNCTAD, "Investor-state dispute settlement: review of developments in 2014", s.3, http://investmentpolicyhub.unctad.org/Upload/Documents/UNCTAD_WEB_DIAE_PCB_2015_%202%20IIA%20ISSUES%20NOTES%2013MAY%20.pdf
- 146 Viz: <http://treatymovement.com/>
- 147 Friends of the Earth Europe, "Rights for business, not for people", listopad 2015, <https://www.foeeurope.org/rights-business-not-people-EU-agenda-271115>
- 148 UNCTAD, "International Investment Policymaking in Transition: Challenges and Opportunities of Treaty Renewal", červen 2013, http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaeapcb2013d9_en.pdf
- 149 Článek 216 (2) TFEU
- 150 Cecilia Malmström, "Opening remarks: Discussion on Investment in TTIP", 18. března 2015, s.4, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/march/tradoc_153258.pdf
- 151 Obchodní dohoda EU-Vietnam: Odsouhlasený text z ledna 2016, kapitola 8 o obchodování službami, investicích a e-obchodu, kapitola II investice, podsektce 3, článek 15, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/february/tradoc_154210.pdf
- 152 Deutscher Richterbund, 2016, op cit. poznámka 73
- 153 Friends of the Earth Europe, "The hidden costs of EU trade deals", 4. prosince 2014, <http://www.foeeurope.org/how-taxpayers-footing-bill-europes-trade-deals-041214>
- 154 Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA), publikováno 29. února 2016, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/february/tradoc_154329.pdf
- 155 Council of Canadians, "CETA announcement is smoke and mirrors", 29. února 2016, <http://canadians.org/media/ceta-announcement-smoke-and-mirrors-council-canadians>
- 156 Canadian Centre for Policy Alternatives: "Making sense of the CETA. An Analysis of the Final Text of the Canada-European Union Comprehensive Economic and Trade Agreement", září 2014, https://www.policyalternatives.ca/sites/default/files/uploads/publications/National%20Office/2014/09/making_sense_of_the_ceta_PUBLICSERVICES.pdf
- 157 Corporate Europe Observatory a jiní, "Trading away democracy. How CETA's investor protection rules threaten the public good in Canada and the EU", listopad 2014, <http://corporateeurope.org/sites/default/files/trading-away-democracy.pdf>
- 158 Public Citizen, 2014, op cit. poznámka 85, p.1
- 159 Různí signatáři, "Stop the Corporate Giveaway! A transatlantic plea for sanity in the EU-Canada CETA negotiations", 25. listopadu 2013, http://corporateeurope.org/sites/default/files/attachments/stop_the_corporate_giveaway_-_a_transatlantic_plea_for_sanity_in_the_eu-canada_ceta_negotiations.pdf
- 160 Skupina EPP požaduje rychlou ratifikaci Všeobecné ekonomické a obchodní dohody (CETA) mezi EU a Kanadou, 29. února 2016, <http://www.eppgroup.eu/press-release/EU-Canada-trade:-let-the-ratification-countdown-begin!>
- 161 Liberals and Democrats, "Final details on CETA – Liberal success of Justin Trudeau and Cecilia Malmström", 1. března 2016, http://pr.euractiv.com/pr/fi_al-details-ceta-liberal-success-justin-trudeau-and-cecilia-malmstr-m-138287
- 162 Socialists & Democrats, "S&Ds push through the new investment protection system in the Canada trade agreement", 29. února 2016, <http://www.socialistsanddemocrats.eu/newsroom/sds-push-through-new-investment-protection-system-canada-trade-agreement>
- 163 Ibid.
- 164 Ibid.
- 165 Bernd Westphal, "CETA-Durchbruch: großer SPD-Erfolg", 1. března 2016, <http://www.spdfraktion.de/presse/pressemitteilungen/ceta-durchbruch-gro%C3%9Ferd-sp-d-erfolg>; překlad: Pia Eberhardt
- 166 Transatlantic Consumer Dialogue, 2016, op cit. poznámka 81
- 167 Global Justice Now, "Commission tries to 'put lipstick on a pig' with alternative corporate court system", 16. prosince 2015, <http://www.globaljustice.org.uk/news/2015/sep/16/commission-tries-%E2%80%9Cput-lipstick-pig%E2%80%9D-alternative-corporate-court-system>
- 168 Viz například: Seattle to Brussels Network, "Courting Foreign Investors", 29. září 2015, http://www.s2bnetwork.org/wp-content/uploads/2015/10/S2B_ISDS.pdf; Transatlantic Consumer Dialogue, 2016, op cit. endnote 81
- 169 Owen Tudor, "#TTIP news: 10 reasons why the latest #ISDS compromise is a bad deal", ToUChstone blog, 2. července 2015, <http://touchstoneblog.org.uk/2015/07/ttip-news-10-reasons-why-the-latest-isds-compromise-is-a-bad-deal/>
- 170 Deutscher Richterbund, 2016, op. cit poznámka 32
- 171 Následující dokument, op cit.poznámka 114
- 172 European Services Forum, "ESF Preliminary Comments on the Commission's Proposal on Investment Protection in TTIP", 8. října 2015. V archivu CEO.
- 173 Citováno v: Hans von der Burchard, "Business slams Malmström's TTIP pitch", Politico, 13. října 2015, <http://www.politico.eu/article/ttip-business-lobby-slams-malmstroms-arbitration-proposal-isds-businesseurope/>
- 174 Max Bank, "ISDS-Reformagenda: 'In der Substanz ändert sich dadurch gar nichts'", Lobbycontrol, 10. prosince 2015, <https://www.lobbycontrol.de/2015/12/isds-reformagenda-in-der-substanz-aendert-sich-dadurch-gar-nichts/>; překlad: Pia Eberhardt
- 175 Citováno v: Eric Frei, 2015, op cit. poznámka 90
- 176 Citováno v: Inside US Trade, 2014, op cit. poznámka 89
- 177 BDI, "Bewertung: Investitionsschutz in TTIP. Vorschlag der EU-Kommission zu einem reformierten Investitionsschutz in TTIP", říjen 2015, http://bdi.eu/media/presse/publikationen/globalisierung-maerkte-und-handel/20151030_Positionspapier_Bewertung_Kom_Vorschlag_ISDS_in_TTIP.pdf, překlad: Pia Eberhardt
- 178 Ibid.
- 179 Citováno v: Maude Barlow, "CETA changes make investor-state provisions worse", 3. února 2016, <http://canadians.org/blog/ceta-changes-make-investor-state-provisions-worse>
- 180 Philippe Lamberts a další MEPs, "TTIP: la Commission jette de la poudre aux yeux", Le Soir, 20. října 2015, <http://www.clauderolin.eu/carteblanche/>, překlad: Pia Eberhardt

- 181 Judith Kirton-Darling, "ISDS: we won't be fooled by a rebranding", ToUChstone blog, 23. července 2015, <http://touchstoneblog.org.uk/2015/07/isds-we-wont-be-fooled-by-a-rebranding/>
- 182 Viz například: Corporate Europe Observatory a další, "Polluters' paradise. How investor rights in EU trade deals sabotage the fight for energy transition", prosinec 2015, <http://corporateeurope.org/sites/default/files/pollutersparadise.pdf>
- 183 Návrh EU op cit. poznámka 96
- 184 Philip Morris Brands Sàrl, Philip Morris Products S.A. a Abal Hermanos S.A. v. Republika Uruguay, žádost o arbitráž, 19. února 2010, <http://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/ita0343.pdf>
- 185 Lone Pine Resources Inc. vs. vláda Kanady, "Notice of arbitration", 6. září 2013, para 55, <http://www.international.gc.ca/trade-agreements-accords-commerciaux/assets/pdfs/disp-diff/lone-02.pdf> 186 Philip Morris Brands Sàrl, Philip Morris Products S.A. a Abal Hermanos S.A. v. Republika Uruguay, 2010, op. cit. poznámka 184, para 81
- 187 IIAPP "SD Myers v Canada (NAFTA kapitola 11)", únor 2011, http://www.iiapp.org/media/cases_pdfs/SD_Myers_v_Canada.rev.pdf
- 188 Kahale, George III, "Keynote Speech at the Eighth Annual Juris Investment Treaty Arbitration Conference", Washington, 28. března 2014, s.5, <http://www.curtis.com/siteFiles/Publications/8TH%20Annual%20Juris%20Investment%20Treaty%20Arbitration%20Conf.%20-%20March%2028%202014.pdf>
- 189 Emilio Agustín Maffezini v. Španělské království, případ ICSID č. ARB/97/7
- 190 White Industries Australia Limited v. Republika Indie, UNCITRAL
- 191 Oddíl 3, článek 9.14 návrhu EU, op cit. poznámka 73
- 192 Occidental Petroleum Corporation a Occidental Exploration and Production Company v. Republika Ekvádor, 2015, op cit. poznámka 116
- 193 Mihir A. Desai and Alberto Moel, 2006, op cit. poznámka 117
- 194 Diana Rosert, 2014, op cit. poznámka 118
- 195 Campaign for Tobacco Free Kids a Cancer Action Network, op cit. Poznámka 19

Pokud někdo tvrdí, že systém ISDS je mrtvý, tak se mi vybaví zombie film, protože vidím, jak je ISDS součástí všech těchto návrhů.

**Professor Gus Van Harten,
právníká škola Osgoode Hall**

ISBN: 978-80-87661-37-6

9 788087 661376

German NGO Forum on
Environment and Development

TRAIDCRAFT

UMAN@TERA

VEDEGYLET

